

GLOSE BIBLICE

DE LA NOAH LA AVRAHAM

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

I. URMAȘII LUI CAIN

Pericopa Noah (3 Heșvan-19 oct.)

וַיִּשְׁחַת חָאֵרָא לְפָנֵי הָא' וַחֲמַל הָאֵרָץ חָאֵרָא
„Iar pământul s-a stricat înaintea lui Dumnezeu și s-a umplut pământul cu jaf” (Geneza 6—11).

Oamenii erau foarte puțini iar pământul era întins și bogat. Ar fi putut să trăiască cu toții, în belșug și bogăție. Pământul și apele cu toate ale lor viețuitoare, erau pregătite să se supună voinei lor, să slujească pentru clădirea fericii umane.

„Pământul s-a stricat” însă, instinctele trupesti au început să-i atragă spre prăpăstia patimilor și oamenii au devenit mai răi ca fiarele. Au pingărit pământul acesta sfânt care nu aștepta decât să-și deschidă adânc măruntăile spre a-i îndestula. Au profanat materia care se voia modelată de înțelepciunea umană, care se cerea prelucrată de hărnicia și inventivitatea omului spre a sluji fericii sale pe acest pământ. „Pământul a fost stricat” și a devenit dintr-un Eden al armoniei, un iad al lăcomiei și al crimei.

Urmașii lui Cain l-au întrecut pe strămoșul lor în rafinamentul nelegiuirii. Acesta și-a ucis fratele pentru că voia să fie unicul stăpîn pe această lume care i se părea prea strimțată pentru amândoi. Abel era păstor — ne povestește Midrașul — iar Cain agricultor.

Ar fi putut prea bine să schimbe între dinșii bunurile produse de munca brațelor lor, de inteligența spiritului lor. Lina tunsă de pe oile lui Abel era destulă spre a încălzi și trupul lui Cain iar bucatele rodite pe lanurile lui Cain puteau să astimpe și foamea lui Abel. Cain era însă ros de lăcomie și de aceea a recurs la crimă.

Succesorii săi au găsit însă alte mijloace de a se îmbogăți, pe seama muncii semenilor lor.

Analizând versetul citat (Geneza 6—11) Talmudul face a sugestivă distincție între noțiunea de חָאֵרָא și cea de לֵבָא care amindouă se traduc prin jaf. חָאֵרָא este un jaf moral, un jaf al sufletului și al societății în mod fătis și ca atare se pune în afara colectivității care îl urmărește cu pedepșa cuvenită. El nu-și poate săvârși nelegiuirea decât pe ascuns și trebuie să-și caute un refugiu spre a se adăposti de mânia și disprețul mediului social. Celălalt însă „plătește”, își însușește bunurile produse cu sudorea frunții apropielii său, pretinzînd că i le-a cumpărat. Diferența dintre valoarea reală a bunului produs și prețul ce-l plătește exploatorul și cheia jafului comis, e sorginta îmbogățirii fără cauză a celui ce se lăfăiește în huzur în timp ce producătorul se chinuie în mizerie.

În locul sabiei ucigașe a lui Cain, a apărut deci חָאֵרָא această formă de stoarcere nemiloasă din vloga poporului. Jaful organizat și protejuit de stăpîni s-a arătat de la început ca un cancer al societății. Putreziciunea morală rodea din ce în ce mai mult bazele ei. Germenele descompunerii o rodea și consecința fatală pe care o genera nu putea fi decât potopul. O astfel de orînduire nu merita să trăiască.

„Curcubeul ce a luminat cerul după cataclism, a vestit supraviețuitorilor din arca lui Noah că spre a avea dreptul la viață, lumea trebuie recălădită pe noi temelii morale, că pacea și dreptatea trebuie să domnească între oameni.

II. AVRAHAM — PĂRINTELE NOROADELOR

Pericopa Leh Leha (10 Heșvan—26 octombrie)

וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל מֶלֶךְ שׁוּם הַרְמוֹתַי יְדִי אֶל ד' קָל עֲלֵינוּ קִנְיָה שָׁמַיִם וְרֹאֵץ (בראשית י"ד"ב).
„Iar Avram zise către regele Sodomei: Am ridicat mîna spre Dumnezeu, Domnul

înălțimilor, Creatorul cerului și al pământului” (Geneza 14—22).

„A trecut potopul. Ramura de măslin din ciocul porumbiței vesteia lumii că s-au retras talazurile nimicirii. Oamenii au pornit la muncă spre a recălădi pe ruinele catastrofei căreia, ei cei puțini, i-au supraviețuit. Au învățat însă prea pușin din greșelile trecutului. Cele zece generații care s-au succedat din Adam și pînă la Noah, s-au confundat adînc în mocirla patimilor, au coborît pe scara animalității atît de jos, încît au atras cataclismul.

Cele zece generații care i-au urmat lui Noah au reînceput să alunece pe povârnișul nelegiuirilor. De data aceasta însă apare omul merit și reabilitează nobila misiune a omului. Omul care își îndreaptă șira spinării și ridică privirile spre înălțimi, omul care recunoaște că drumul său și al semenilor săi nu e un coborîș ci o permanentă elevare spre culmi din ce în ce mai senine, spre crestele perfecțiunii.

Acest om este Avraham. La început numele său era Av-ram „Părintele lumii” ceea ce voia să însemne conducătorul ce se situează în înălțimi, izolat de mase. Faptele lui îl fac însă să fie numit Avraham, adică, așa cum ne explică textul biblic „Av Hamon Goinim” (Geneza 17, 5) „Părintele norodului popoarelor”. Nu numai unii singur grup național, nu numai unei singure semînții, nu numai unui singur popor i-a aparținut, ci tuturor, fără deosebire, căci concepția lui de viață îmbrățișa întreaga omenire cu aceeași dragoste și cu aceeași grijă părintească.

Creșcut în casa părintelui său, idolatrul Terah, el respinge din fragedă copilărie despărțirea oamenilor după idoli pe care îi slujește. El privește în jurul său și zărește o lume care înfățișează un tot armonios, are revelația unei creații unice. Universul îi apare ca o mărăță infaptuire ale cărei elemente se înlanțuie într-o perfectă unitate. Astfel el ajunge la descoperirea Creatorului unic, devine cel dintîi om care îl găsește pe Dumnezeu înlanțul propriei sale ființe.

Nu. Nu pot exista idoli ai familiilor și ai castelor, nu se poate admite că o sumentenie de potența divini au creat fiecare cîte un grup uman. Adolescentul Avraham împlinște îndemnul profetic:

וְאֵל מִי בָרָא אֱלֹהִים
„Ridicați-vă privirile către înălțimi și veți vedea cine a creat toate acestea”. Răspunsul pe care și-l dă la această întrebare îl face să devină propovăduitorul credinței într-un singur Dumnezeu și — ca un corolar firesc al acesteia — într-o singură umanitate.

Monarhul Nimrod, primul dintre monarhii istoriei, omul crunt și neîndurător, e și cel dintîi dintre tiranii trecutului care își bazează puterea pe divizarea robilor în caste și în semînții, care asumate pe unii contra celorlalți cu pretextul că se închină la altare diferite. Avraham, cel care nu face deosebire între oameni, cel care caută să-i unească, îi apare deci ca un primejdios dușman al robiei. Flăcările cuptorului pe care Nimrod îl pregătise spre a-l nimici pe Avraham, se (Continuare în pag. V-a)

gravură de Reuven Rubin

O instituție sacră: familia

Unitatea socială a vechilor evrei era clanul sau familia lărgită, numită mishpaha. În perioada vieții nomade și chiar după ce s-au stabilit în Canaan, membrii clanului locuiau laolaltă. Așa din Cartea Regilor reiese că Chiș trăia la un loc nu numai cu fiul său Saul, care era el însuși cap de familie, ci și cu unchiul său. De altfel instituția leviratului se bazează pe presupunerea că frații maturi locuiesc la un loc.

Cînd vechii evrei, părăsind viața nomadă, au început să cultive pământul, organizarea familială în forma existentă pînă atunci a cunoscut o transformare de structură. Încă în perioada Judecătorilor și-au făcut apariția grupuri care continuau să se numească mishpahot dar nu mai erau familii în sensul restrîns al termenului, ci adevărate uniuni de familii. Așa de pildă a fost semînția lui Dan, care cuprindea peste 600 de oameni.

Cînd grupul familial s-a transformat într-un grup teritorial, la căsătorie, bărbatul maturi au început să părăsească căminul și să se stabilească într-o locuință proprie, potrivit cuvintelor din Geneza: „Bărbatul va lăsa pe tatăl său și pe mama sa și se va alătura femeii sale” (2,24). Punctul de greutate cădea acum pe grupuri familiale mai mici sau numai pe gospodării. Totuși, modificarea vechii structuri nu a fost totală. Astfel, instituția gheula se menținea. Ce era această instituție? Într-o perioadă anterioară, cînd membrii familiei constituiau la un loc un clan, toate bunurile, mai ales cele imobile, constituiau proprietate comună. Gheula reprezenta dreptul și îndatorirea membrilor familiei de a cumpăra pământul unuia dintre ei, în cazul în care acesta se afla într-o situație financiară dificilă. Astfel, Iermiahu este rugat de Hanameel, fiul unchiului său, să-i cumpere țarina sa din Anatot, în baza dreptului de moștenire și de rîscumpărare (Iermiahu, 32). Acesta era în primul rînd un imperativ moral, ca și îndatorirea familiei de a înapoia un bun însușit pe nedrept de o rudă decedată. În ambele cazuri, ideea conducătoare era că atît bunurile imobile cit și cele mobile ale unui membru al familiei îi privesc pe toți ceilalți și că proprietățile familiei nu trebuie să încapă pe mîni străine.

În grupul inițial, capul familiei era patriarhul care da familiei numele său.

Vizita unor delegații evreiești din S.U.A.

Interesul de care se bucură obștea noastră peste hotare își găsește expresie, între altele, în diferitele delegații venite să cunoască direct realizările noastre. Îndosebi pentru marile organizații evreiești din America a devenit aproape o tradiție să-și trimită perioadice reprezentanții în România, spre a se împărtăși din experiența obștei evreiești. Aceste vizite constituie o contribuție prețioasă la o tot mai bună cunoaștere reciprocă, la statornicirea unor relații cordiale între comunitățile noastre, bazate pe stimă, prețuire și respect reciproc și totodată o ilustrare concretă a libertății depline de care ne bucurăm, alături de toți cetățenii țării.

În această chezină, de exemplu, am primit vizita a două delegații ale marii organizații United Jewish Appeal, din S.U.A. Prima delegație, condusă de d. I. Friedman din New York, a vizitat, în afară de așezămintele și instituțiile religioase, de cultură și asistență socială ale Federației din București, comunitățile din Iași, Botoșani, Dorohoi, apoi cele

Autoritatea acestuia asupra membrilor familiei poate fi dedusă din narațiunea despre Iehuda care poruncește uciderea noiei sale Tamara (Geneza, 38) de aceea despre Iacob, care avea drept de viață și de moarte asupra nepoților săi (Geneza 42,37).

În timpurile străvechi, întreaga familie putea fi pedepsită ca urmare a unei nelegiuiri săvîrșite de un membru al ei. Ahan, fiii și fiicele sale, precum și tot avutul său au fost nimicite deoarece căcase poruncile divine. Tot așa, din cauza unei nedreptăți comise față de Avraham, Avimeleah, ca și întreaga sa casă, au fost amenințați cu moartea Iov Iov, familia și descendenții săi au fost blestemați din cauza unui păcat săvîrșit de unul dintre ei. Pe de altă parte, întreaga familie profita de avantajele obținute de un membru al ei. Astfel regele Saul a promis că familia celui ce va ucide pe Goliat va fi privilegiată; tot așa, nu numai Noah, ci întreaga sa familie au fost izbăviți de potop datorită meritelor acestuia.

Cînd au început să apară comunități distincte, orașul s-a dezvoltat ca o entitate aparte, cu o organizare proprie. Orașele erau în genere dominate de o singură familie, ca Abiezeri în Ofra, neamul lui David în Betlehem.

Orașul era condus de bătrîni (zekenim), care proveneau din cele mai bune familii. Biblia pomenește mereu pe acești bătrîni, mai ales atunci cînd e vorba de împărțirea dreptății, dar se pare că ei nu dispuneau de mijloace de a impune executarea sentinței.

În ce privește grupările mai mari — triburile — care purtau numele conducătorului lor, forța și mărimea lor erau schimbătoare. Astfel, în perioada Judecătorilor, tribul lui Efraim a crescut devenind puternic; tribul lui Manase s-a scindat în două; Machir și Gilead, care în timpul Deborei erau triburi puternice, au decăzut, rămînînd doar simple grupuri. Odată cu tribul lui Efraim a crescut în număr și putere și tribul lui Iehuda. Acesta din urmă a înglobat și alte triburi, care în timpul lui David mai erau încă independente. Regatul a unit toate aceste triburi într-o singură națiune, numind administratori regali. După scindarea regatului, vechile delimitări tribale au dispărut treptat.

A. G.

Cîntecul evreiesc

Cîntecul popular idiș a apărut acum zece secole în Renania și s-a înscris în tradiția muzicală iudaică veche de mii de ani, care include corurile primului templu, cântăreții celor cinci cărți ale lui Moșe, psalmodierea cântărilor profesorilor, a Cîntării cîntărilor, a psalmilor, lamentațiilor ș.a.

Primul manuscris cu notații muzicale cunoscut este *Imnul la moartea lui Moșe* de un autor anonim din secolul al XI-lea, pe un text al poetului ebraic Amr ibn Sahal. Este o lucrare remarcabilă, de fapt un ecou al suferințelor evreilor masacrați în masă în timpul cruciadelor. Compus în neume (notație muzicală fără portativ) de patru linii, acest manuscris rar a fost descoperit de Elkan Nathan Adler în gheșiză vechea sinagogi din Fostat. Înregistrarea lui, după 1940 de către Uniunea congregațiilor ebraice din America a constituit un eveniment important în istoria muzicii evreiești.

Primele manuscrise ale cîntecelor idiș din perioada iudeo-germană pot fi găsite în *Codex-ul lui Manase* din Heideberg, o colecție din secolul al XIII-lea a lucrărilor poezilor, cavalerilor și minesinger-ilor germani. Această culegere cuprinde șase cîntece cu conținut evreiesc de Süsskind von Trimberg (născut la 1220 în satul Trimberg din Bavaria). De la Süsskind a rămas un portret, care îl înfățișează cu barbă, purtînd o îmbrăcăminte bogată și pălăria ascuțită, obligatorie pentru cei de credință lui. Cîntecele sale, spre deosebire de cele ale altor minesingeri care cîntau mai cu seamă dragostea și eroismul în războaie, aveau un caracter biblic și filozofic, în spiritul tradiției evreiești.

Süßkind a fost precursorul multor cîntăreți de limbă idiș care de-a lungul secolelor au colindat drumurile Europei cîntînd atît pentru evrei cît și pentru ne-evrei. Repertoriul lor cuprindea nu numai cîntece idiș traduse din germană, italiană și spaniolă, ci și cîntece tradiționale de sărbătorile evreiești, unele create de ei, inspirate de Biblie, de Talmud și de viața socială. O mare parte a repertoriului lor

provenea din *Bovo Buch*, o carte de poeme epice italiene, traduse în idiș pe la 1507 de lexicograful Elias Levita, precum și din *Smuel Buch*, a lui Moșe Esrim Wearba, un poem epic idiș, compus din 1800 de strofe, bazat pe cartea profetului Daniel. Cartea lui Wearba a fost tipărită la Augsburg în 1544.

Primii compozitori de muzică idiș s-au inspirat și din colecțiile compilate de Menahem Oldendorf din Frankfurt în 1517, Isaac Walich din Worms în 1595, de Elchanan Krich din Furtch în 1727. Cartea acestuia din urmă, intitulată *Simhas Hanefes* (Delectarea sufletului) constituie un eveniment istoric, fiind prima colecție de cîntece idiș pe note.

În secolul al XIX-lea, cîntecul popular idiș a înflorit în deosebi în răsăritul Europei. În ghetourile de acolo, în pofida izolării culturale, a deprimării, sărăciei și opresiunii au apărut cîntece melodioase și expresive, care reflectau obiceiurile, tradițiile și speranțele locuitorilor lor. Eliokum Zunsner (1836—1913) din Vilna, interpret și compozitor de cîntece populare evreiești, a înregistrat mari succese cu cîntecele sale, care au acum valoare de documente sociale ale acelei perioade bogate în evenimente. Zunsner a scris peste 600 de cîntece, descriînd fiecare aspect al vieții, exprimînd bucuriile și necazurile, speranțele și temerile coreligionarilor săi. Într-unul din cele mai elocvente cîntece ale sale „Zu di Štern”, scris în 1885, poetul se adresează stelelor, deplîngînd „ura de rasă și rivalitățile naționale care scaldă pămîntul în sînge.” El termină cu un apel mișcător pentru stabilirea păcii, dreptății și bunăvoiei în lume, așa cum a prezis profetul Ieșaihu.

În zadar s-ar căuta în cîntecul popular idiș din secolul al XIX-lea descrierea unor lupte sau scene care să glorifice războiul. Dacă acesta se ocupă de război, el prezintă viața grea a soldatului și suferințele celor pe care i-a lăsat acasă. Era pe timpul cînd fusese emis un edict țarist potrivit căruia soldații trebuiau să ser-

vească în armată timp de 25 de ani. Pentru evrei, aceasta a marcat o pagină sîngeroasă a martiriului lor, oglindită în balade sfîșietoare.

Fiecare pogrom are balada sa. Există balade idiș al căror eroi sînt Dreyfus, Mendel Beilis; există balade care au stat la baza evoluției formației corale idiș din America, apariția acelor *Freiheit Gesangs Fareinen*. Pionierul acestei mișcări a fost Jacob Schaefer, care a devenit compozitor și dirijorul lui *Jewish People Philharmonic Chorus* și fondatorul lui *Jewish Music Alliance*.

Cîntecul idiș se distinge prin atitudinea sa împotriva războiului, a urii între oameni și popoare.

În noaptea negră a fascismului, cîntecul popular idiș a avut un rol deosebit. Printre cîntecele create în ghetouri în timpul celui de al doilea război mondial se remarcă puternicul imn antifascist al ghetoului din Vilna „Zog nit keinmol!” (Nu spune niciodată că ai ajuns la capăt, pentru că ceasul mult dorit va sosi). Acesta a devenit un simbol al rezistenței în fața tiraniei și constituie legătura dintre autorul lui, Hirsch Glik, și lungul șir al menestrelilor și muzicienilor idiș care a început cu Süsskind von Trimberg.

Mărturii epistolare

Scritorul I. Zmora publică în ziarul „Viața noastră” din Tel Aviv, scrisori de la Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi. Vechi și alese legături publicistice mărturisesc aceste scrisori primite de cel care a editat revista „Turim”, în paginile căreia a tipărit poezii de poezi române și literatură românească, în traduceri proprii. A tipărit și în volum poezii de Tudor Arghezi și Lucian Blaga, talmăcite în ebraică.

Mihail Sadoveanu i-a scris în martie 1934 (din Iași), cînd deasupra Europei se ridica spectrul sinistru al hitlerismului „Mesajul pe care îl adresez și uora și altora — cititori și prieteni cunoscuți și necunoscuți — nu poate cuprinde decît prietenie”. Mai departe marele scriitor se exprimă astfel: „Între calitățile poporului pe care-l interpretez, trebuie să pun, în primul rînd biruința. Biruința de nefericiri în cursul veacurilor pe acest pămînt, și-a salvat totuși inima bună, rîmînd tolerant față de alte neamuri. Vorbesc de poporul cel mare muncitor, nu de minoritatea turbulentă, semidoctă sau obscurantistă... Sînt incredințat că numai această sămînță a binelui va da rod; cealaltă e sterilă; în orice caz plugarul nostru n-a semănat-o niciodată pe ogorul lui”.

Mărturia epistolară corespunde cu ceea ce scria într-un articol de mai tîrziu: „Fără dragoste pentru biata făptură omenească, viața noastră e cu desăvîrșire falsă. Mai multă iubire, acesta este comandamentul omului eliberat din barbaria primitivă”.

Scrisoarea de la Lucian Blaga este tot din martie, dar a anului 1926 (Lugoj). Îi permitea, „cu cea mai mare plăcere”, să traducă „orice din scrierile mele de pînă acum”. Roagă să-i trimită din poeziile sale traduse și tipărite. „Deși nu cunosc limba ebraică, mi-ar plăcea să am cel puțin imaginea vizuală a lucrărilor mele într-o limbă străină și mai ales în limba biblică, de care indirect sîntem toți așa de mult legați sufletește”. Deși declară că nu cunoaște limba ebraică totuși era inițiat în limba biblică: a făcut doar Academia teologică. L-au impresionat unele sonorități ale acestei limbi străvechi. O poezie a început-o cu cuvintele *tohu-bohu*, cuvinte biblice ebraice de la începutul Genezei... În continuare, îi scrie: Nu știu dacă tulcești piesele mele „Zamolze”, „Tulburarea apelor” și „Fapta...” în care intră multe elemente biblice (subl. nos.) Această scrisoare are valoare istorico-literară.

Scrisoarea de la Tudor Arghezi este din ianuarie 1930 (București). Încă nu era la *Mărișor*. Scrisoarea a însoțit manuscrisul unui articol, ce-i fusese solicitat de I. Zmora, pentru revista sa. Îi spune: „Am scris articolul meu în formă de scrisoare. Dacă nu vă convine, tăiați adresa din cap și salutările din coadă și rămîne articol. În cazul cînd vă convine, dați-i orice formă voți. Nu mi-am dat seama de imensitatea subiectului de cit porînd cu condeiul pe hîrtie. Forțamente, l-am limitat. E și așa destul de lung”.

Grijuliu și riguros pentru greșelile ortografice și de tipar, îl ruga „dacă găsești greșeli de redacție în manuscris, pe care de obicei eu le corectez la corectura tipografică, fiindu-mi nesuferit să recitesc un manuscris isprăvit — îndreptățile: netipărindu-se în românește, eu n-aș mai putea fi de nici un folos”.

PENTRU 15 000 DE TRACTOARE

În primele două luni ale acestui an, oțelarii hunedoreni au obținut cea mai mare depășire de plan realizată vre-o dată în oțelăriile din țară. Metalul produs peste plan depășește de circa 120 de ori întreaga producție de oțel a Hunedorei din anul 1938 și din el se pot fabrica 15 000 de tractoare.

BUCUREȘTIUL VIITORULUI

La Palatul culturii și sportului din Capitală a fost organizată Expoziția de sistematizare a municipiului București. Inițiată în vederea unei largi consultări cetățenești asupra direcțiilor de dezvoltare a Bucureștiului, expoziția oferă, prin planșele, schițele și machetele prezentate, o imagine completă a unor proiecte mai apropiate și mai îndepărtate, în toate compartimentele orașului — de la cartiere de locuit, zone industriale și de agrement și pînă la echiparea sub raport edilitar. Din multele prefigurări impresionante, notăm doar una: pînă în anul 2000 se vor construi în București încă 505 000 de apartamente.

CEL MAI MARE PRODUS ELECTROTEHNIC

Cel mai mare produs electrotehnice românesc — transformatorul bloc de 400 MVA — a trecut cu succes probele electrice, moment care a marcat încheierea fabricației sale. Transformatorul uriaș este destinat echipării celui dintîi turbogenerator de mare capacitate furnizat de întreprinderi industriale românești. Turbogeneratorul urmează să intre în funcțiune la centrala termoelectrică Rovinari-Rogojelu.

OLTUL, PE O NOUĂ ALBIE

La Govora, unde se construiește una dintre cele 29 hidrocentrale de pe Olt, a avut loc un eveniment deosebit: devierea riului pe o nouă albie prin deschiderea barajului deversor. Pentru stăvilirea apelor s-au folosit aproape 12 000 mc de cuburi din beton, marnă și piatră. Strămutarea Oltului va permite constructorilor executarea în următoarele luni a unor importante lucrări.

CHEUL MARITIM TULCEA

În noul port industrial Tulcea a fost inaugurat parțial cheul maritim. La el vor putea acostă pentru prima oară, nave maritime de pînă la 12 500 tdw. Cheul are o platformă de deponare dotată cu două macarale de mare capacitate.

COMPLEX DE IRIGAȚII

A intrat în exploatare întregul sistem de irigații Babadag, sistem care totalizează aproape 2500 de hectare. Actualmente sînt în plină desfășurare lucrările pentru realizarea marelui sistem de irigații Sinoe, care va cuprinde o suprafață de 57 000 hectare. La sfîrșitul actualului cincinal Dobrogea va dispune de circa 300 000 hectare amenajate pentru irigare.

Un mare artist ne-a părăsit...

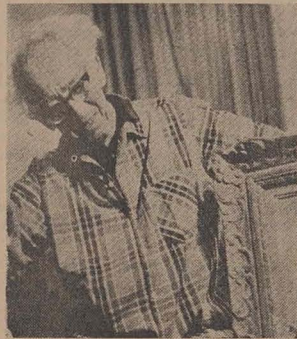
„Întreaga mea viață a fost o căutare. Am căutat să răspund prin linii și culori la întrebările și gîndurile omului contemporan. Am căutat să servesc prin arta mea, poporul meu și ideile mari ale umanității”. Confesiunea aceasta exprimă crezul vieții unui mare artist, pictorul Reuven Rubin, care ne-a părăsit pentru totdeauna.

Născut în 1893 la Galați, fiu al unui cantor de sinagogă, Reuven Rubin crește în sinul unei familii numeroase și nevoiașe, într-o atmosferă impregnată de valorile spiritualității iudaice. Inzestrat cu un excepțional talent pentru arta picturii, Reuven începe a desena încă de la vîrsta de patru ani. În următorii cîțiva ani el putea fi văzut adesea desenînd într-una din sălițele hederului la care învăța slova sfințită; își folosea fiecare clipă de răgaz făcînd portrete și schițînd peisaje. Natura și oamenii lucrurilor natale determină începuturile creației lui Rubin. În lucrarea sa autobiografică, „Viața mea, arta mea”, artistul mărturisește: „Bucuria culorii am descoperit-o în tuncile de pe malul Dunării și frumusețea unui tablou am descoperit-o pentru prima oară, admirînd la 11 ani pinzele lui Aman și Grigorescu”.

La vîrsta de 17 ani, la recomandarea profesorului Boris Schatz, care-i aprecia desenele, finărul Reuven Rubin pleacă să studieze la școala de arte „Befale” din Ierusalim, acoperindu-și cheltuielile de drum prin pictarea unor tablouri pe care le-a vîndut în timpul călătoriei. Decepționat însă de maniera de predare, el se întoarce după scurt timp în Europa. Studiază trei ani și jumătate pictura la Academia de Arte din Paris. Impresionat de creația lui Holder, cu care s-a împrietenit, poate fi înfîlțit adesea, în acea perioadă, la Zurich, în anturajul renumitului pictor.

Reîntors în toamna anului 1914 în România, Rubin se stabilește mai întîi în orașul copilariei sale, Galați, pentru ca, mai tîrziu, imediat după terminarea primului război mondial, să se stabilească în Bucovina. Acolo, leagă strîns relații prietenești cu un grup de scriitori de limbă idiș ca și cu pictorul Arthur Kolnik. Împreună cu acesta din urmă pleacă la New York unde, la mijlocul anului 1922, organizează o expoziție care s-a bucurat de succes, consacruînd-l ca un exponent remarcabil al picturii moderne.

Din Statele Unite artistul pleacă în primăvara anului 1923 la Ierusalim, unde se stabilește definitiv. Expoziția pe care o deschide în 1924 la „Migdal David”, e

Reuven Rubin : Autoportret

considerată ca marcînd momentul afirmării lui Reuven Rubin în toată plenitudinea originalității sale. De o mare frumusețe și expresivitate, tablourile acestui „pionier al exprimării artistice ilustrativ-primitive” — cum îl caracterizează unii dintre cei mai reputați critici de artă — pot fi înfîlțite în numeroase muzee, pinacoteci și colecții particulare renumite din lume.

Maniera de pictură a lui Rubin, amestec de spontan și conștient, manieră care reflectă puternica originalitate a talentului său, este expresia unei purități sufletești, a unei conștiințe artistice impregnate de dragostea pentru oameni. La Rubin lucrurile, peisajele, natura, devin aproape personaje, iar personajele apar adeseori — mai ales în ultimele sale creații — ca simboluri, ca idealizări: totul cîntă în linii și culori frumusețea vieții.

Spiritul umanist al creației, și-a găsit corolarul, firesc, în căldura și pasiunea cu care artistul s-a identificat cu semenii, cu obștea. A fost întotdeauna și a rămas mereu un militant pentru binele oamenilor, pentru armonia dintre oameni, în consonanță cu cele mai înalte comanda-

mente ale iudaismului. Reuven Rubin a rămas legat prin fire puternice de lucrurile natale. A avut bucuria de a fi fost primul ambasador al statului Israel în România. Ca ambasador și, mai apoi, pînă în ultima clipă a vieții, ca președinte al Asociației Israel-România, el a dat glas sentimentelor de profundă dragoste și prețuire pentru țara sa natală.

Începînd cu Gaspar de Goma...

Prima atestare documentară privind prezența evreilor în Brazilia datează de la mijlocul secolului al XV-lea. Printre primii coloni portughezi care au debarcat pe țărmurile braziliene, s-a aflat, așa cum relevă un document al vremii „iudeul Gaspar de Goma, marinar și meșteșugar iscusit”. Ceva mai târziu au început să sosească în Brazilia marani care căutau să-și păstreze identitatea și să scape de teroarea inchiziției. În ultimele două decenii ale secolului al XV-lea, aproape 2 500 de evrei proveniți din Spania și Portugalia se instalaseră în diferite așezări din Brazilia.

O viață comunitară normală a fost semnalată, însă, abia cu începerea din cel de-al treilea deceniu al secolului al XVI-lea, o dată cu colonizarea nordului Braziliei de către olandezi. O proclamație a Statelor Generale de la Haga asigură libertatea credinței religioase tuturor colonilor și autohtonilor. În urma acestei legislații au fost constituite comunități evreiești la Recife și Mauricia, două localități din nordul țării. Situația aceasta nu a durat însă prea mult. După numai patru decenii, portughezii i-au alungat pe olandezi și autoritățile lusitane au ordonat expulzarea locuitorilor evrei. Cea mai mare parte dintre aceștia s-au refugiat în America de nord.

A doua fază a prezenței evreiești pe meleagurile braziliene a survenit după sfîrșitul dominației portugheze, în 1882. Mai multe grupuri de emigranți din Europa s-au stabilit în localități din centrul țării. Cîrînd, în cursul anului 1824, ei au obținut permisiunea de a-și organiza instituții comunitare. Un an mai târziu era construită și inaugurată prima sinagogă, la Belem, capitala provinciei Para. Alte două sinagogi au fost construite în anii imediat următori la Paribo și Recife.

Viața comunitară modernă a debutat efectiv în 1903, cînd comunitățile din sudul țării (în marea lor majoritate formate din grupuri de agricultori veniți din răsăritul Europei) au fost formal constituite. Aflișul de emigranți a continuat și, în ajunul primului război mondial populația evreiască din Brazilia se ridică la 6 000 de persoane. După război, între anii 1920 și 1930 s-au stabilit în Brazilia peste 28 000 de evrei. Au luat ființă noi comunități, viața comunitară s-a dezvoltat, au fost construite sinagogi în unsprezece centre orășenești, au apărut instituții de promovare a culturii iudaice.

Actualmente, obștea din Brazilia numără 115 000 de membri. Principalele centre comunitare sînt Rio de Janeiro și Sao Paulo. În anul 1961 a fost constituită Confederația Israelită din Brazilia, care reunește toate comunitățile evreiești din această țară.

meridiane

„Tipărit la Livorno”

Un timbru comemorativ editat de poșta italiană, celebrează împlinirea a 300 de ani de la înființarea la Livorno a primei tipografii ebraice de pe pămîntul Italiei. Momentul acesta, remarcabil, reduce în lumină trecutul unei comunități sefarde care a desfășurat o vie activitate spirituală.

Începuturile comunității din pitorescul oraș-port de la Marea Tireniană, sînt legate de un edict semnat în iunie 1590 de Marele Duce de Toscana, Ferdinand. Prin acest edict, care urmărea extinderea orașului și creșterea populației sale, Livorno era declarat „port liber și localitate deschisă”. Documentul acesta care, cum afirma explicit, „deschidea porțile tuturor exilaților și victimelor intoleranței”, a fost urmat, în 1591, de o „autorizație specială” a Marelui Duce prin care se permitea maranilor plecați din Portugalia ca și evreilor veniți din alte țări să se stabilească la Livorno și Pisa, acordîndu-li-se totodată o serie de drepturi cetățenești. Printre acestea se numără și dreptul de a-și alege, asemeni celorlalte comunități din oraș, propriii conducători ai obștei (massari), abilitați să se ocupe de rezolvarea unei arii largi de chestiuni obștești de ordin social și administrativ, inclusiv judecarea cauzelor de drept civil Toleranța religioasă, drepturile civile și posibilitatea de a munci și trăi liber în Toscana, a făcut ca obștea sefardă din Livorno să crească rapid numeric. Un recensămint efectuat în 1633 indica existența a 1250 de evrei stabiliți în oraș. La începutul secolului al XVIII-lea numărul acestora era de 5000, pentru ca la sfîrșitul aceluiași secol să ajungă la 9000.

Comunitatea locuia, în majoritatea ei, într-un cartier cunoscut astăzi sub numele de Ricione, dar care nu avea nimic din reglementările gheto. Membrii ei au desfășurat o bogată activitate economică și socială, aducîndu-și contribuția atît la dezvoltarea meseriilor cit și la comerțul infloritor cu celelalte porturi din zona mediteraneană, numărîndu-se, totodată, printre pionierii industriei din oraș (țesătorii, fabrici de piele, șantiere navale). În cadrul comunității pulsa o intensă viață spirituală, religioasă. Sinagoga, construită în anul 1603 și care s-a păstrat în bune condiții pînă în zilele noastre, se numără printre cele mai frumoase monumente arhitectonice ale orașului, mulți considerînd-o ca lăcașul de cult iudaic

cel mai impunător din Italia. Din rîndurile obștei din Livorno s-au ridicat figuri de intelectuali și creatori eminenți cum au fost, de pildă, ebraistul David Castelli, filozoful David Nieto sau dramaturgul Sabatino Lopez. Tot acolo au păstorit rabini erudiți, autori de lucrări teologice de mare profunzime și răsunet, printre care îi cităm pe Joseph Ergas, Malachi Hacohen, Abraham Isaak Castello Ch. J. D. Asulaj, Sabato Morais și Alfredo Toaff.

Un moment important, remarcabil, în viața comunității sefarde livorneze l-a constituit crearea, în anul 1783, a Universității israelite. În cadrul acestei universități, care s-a bucurat la înființare de patronajul onorific al Marelui Duce Peter Leopold, s-a desfășurat de-a lungul cîtorva decenii o vie activitate de studiere a valorilor iudaismului.

Una din cele mai frumoase și mai marcante pagini din istoria comunității sefarde din Livorno, o constituie, fără îndoială dezvoltarea în infloritorul oraș-port a unui mare centru de tipărituri ebraice. În secolele XVII și XVIII, Livorno a fost locul unde s-a tipărit, aproape în totalitate ei, literatura liturgică destinată comunităților din Orient și din Africa de nord. Primul care a înființat o tipografie pentru literatura ebraică la Livorno (în anul 1674) a fost rabinul Jedidja Gabai, care a și editat, doi ani mai târziu, comentarii asupra Mișnei, intitulat „Kaf Nahat”. Printre cărțile tipărite la această primă instituție tipografică, s-a numărat editarea în excelente condiții grafice, a celei dintîi părți din „Ialcut Simoni”. În deceniile care au urmat și mai ales în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, printre Livorno au trecut numeroși erudiți, autori de lucrări teologice, care veneau să-și tipărească acolo operele. În 1740, trei case de editură ebraice au fuzionat și, sub direcțiunea lui Solomon Bilforte a luat ființă un mare centru tipografic. Din acel moment și pînă la mijlocul secolului al XX-lea, la centrul editorial-tipografic din Livorno au fost tipărite aproape 800 de volume: cărți de rugăciune, opere talmudice, comentarii teologice. Inscriptiile „Editura Bilforte” și „Tipărit la Livorno”, au devenit familiare în multe comunități sefarde din lume, ele fiind, totodată, sinonime cu o ținută grafică superioară, adesea artistică.

sculpturi, s-a păstrat aproape în întregime. Amvonul, și el cu sculpturi în lemn, este de o mare frumusețe.

Istoria acestui remarcabil lăcaș de cult, împlinire originală și armonioasă de renesanțism și baroc, se confundă cu cea a primei comunități evreiești din Anglia după reconstituire, comunitatea sefardă din Londra. Această comunitate a dus o bogată viață religioasă, spirituală și cu toate că a fost mai târziu depășită numericște de askenazim, a continuat să joace, pînă în zilele noastre, un rol însemnat în ansamblul iudaismului englez.

De sinagoga Bevis Mark și de comunitatea sefardă din Londra sînt strîns legate numele unor personalități ilustre ale evreimii din Anglia. E suficient să amintim în acest sens de Montefiore, personalitate de prestigiu a iudaismului. La Bevis Mark s-a desfășurat, cu o remarcabilă continuitate, o intensă viață comunitară spirituală. Pînă în anul 1958 au funcționat, pe lângă sinagogă, o școală exreiască și o sală pentru întruniri și dezbateri pe teme iudaice.

Actualmente, sinagoga Bevis Mark, declarată monument istoric este folosită pentru serviciul religios numai la marile sărbători. În capitala engleză au fost construite trei noi lăcașuri de rugăciune sefarde. Succedînd lui Bevis Mark, un nou templu a fost inaugurat la Wembley. Pe lângă acest nou templu s-a deschis, sub egida obștei sefarde, un heder cu 13 clase, condus de Marele rabin, „Haham Gaon”, care este în același timp păstorul spiritual al comunității sefarde din Anglia.

„Mai mult decît un martor al istoriei iudaismului englez, sinagoga de la Bevis Mark și comunitatea care i-a fost atașată, formează centrul acestei istorii.

În țara lui Wilhelm Tell

Pînă de curînd, izvoare documentare atestau prezența evreilor pe meleagurile elvețiene începînd din secolul al X-lea. Un edict, scos la iveală în urmă cu cîteva luni, relevă, însă, existența unei mici comunități evreiești la Trink, localitate situată în apropierea actualului Basel, în anul 806.

În timpul evului mediu cînd, potrivit atestărilor documentare, majoritatea obștelor evreiești erau concentrate în Elveția germanică, istoria lor a fost, în fapt, o lungă succesiune de expulzări și reîntoarceri. Pînă în secolul al XIX-lea, prezența lor era interzisă prin reglementări restrictive în mai multe cantoane. Restricțiunile au fost gradual ridicate și Constituția federală elvețiană din 1874 a abolit definitiv acest ostracism, acordîndu-se evreilor drepturi egale.

În perioada tragică a holocaustului nazist, datorită și poziției speciale a țării, comunitățile din Elveția, grupînd circa 19 000 de coreligionari, au jucat un rol important în eforturile pentru salvarea a ceea ce mai putea fi salvat din comunitățile asupra cărora se abătuse urgia brună. Mii de refugiați și-au găsit azil temporar în cantoanele elvețiene, bucurîndu-se de asistența coreligionarilor de acolo.

În anii de după război, comunitățile din Elveția au sporit numericște (mai ales ca urmare a faptului că un număr de refugiați — veniți mai cu seamă din Alsacia și Germania) s-au stabilit în această țară). Ultimul recensămint, efectuat în anul 1969, indică existența în Elveția a 23 000 de evrei.

Uniunea Comunităților Evreiești din Elveția grupează 26 de comunități dintre care mai importante sînt cele de la Zürich (6 000 de membri), Geneva (4 000 de membri) și Basel (circa 3 500 de membri), celelalte, mai mici, fiind răspîndite în aproape toate cantoanele. De remarcat că unsprezece comunități ființează în așezări rurale.

Compusă în proporții aproape egale din comunități de rit sefard și askenaz, obștea din Elveția se caracterizează prin prezența celor mai diverse nuanțe, mergînd de la reformiști și agudiști, pînă la hasidim. Alături de Anvers, Zürich-ul este, de altfel, un centru din Europa occidentală unde activează o congregație condusă de un rabin hasidic și unde se mențin tradițiile hasidismului.

Un sumar tablou al vieții spirituale actuale a comunităților din țara lui Wilhelm Tell nu poate omite activitatea celor două ieșivot (una la Kiens, în apropiere de Lucerna, cealaltă la Montreux), semnarile de cultură iudaică ce funcționează la Basel și Geneva ca și centrul de tipărituri idiș de la Zürich.

Bevis Mark: simbol și tradiție

Cartierul este vechi, practic nelocuit. Clădirile, măcinate de intemperii, par gata să se prăbușească și nu mai servesc, în majoritatea cazurilor, decît ca magazii. Sintem la Londra, la Whitechapel, pe strada Bevis Mark. Aci, vehiculele nu se aventurează fără cea mai mare precauție, dată fiind îngustimea drumului care face circulația dificilă. Coșul acesta al capitalei britanice are o semnificație deosebită pentru iudaismul englez și orice evreu care vizitează Londra vrea să vadă unul din martorii începuturilor comunității evreiești din Anglia: sinagoga de la Bevis Mark.

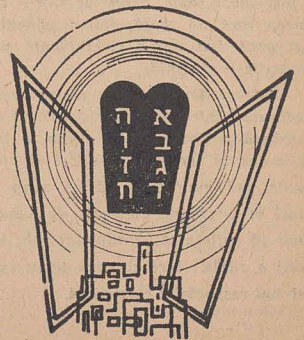
Acest templu, în forma în care îl vedem și astăzi, a fost construit în anul 1701. El este vast, impresionant, iar interiorul, cu minunate sculpturi în lemn, e o adevărată bijuterie în materie. Lustrele masive de cristal au fost prevăzute cu becuri puternice, acesta fiind singurul detaliu care a modificat interiorul acestui lăcaș de rugăciune, de la inaugurarea lui — în martie 1702 — și pînă astăzi.

Sinagoga de la Bevis Mark este cea mai veche din Anglia. Ea aparține ritului sefard și este încă în funcțiune. În incinta ei se află numeroase încăperi care adăpostesc arhive și o bibliotecă cuprinzînd vechi tratate rabince, precum și documente privind istoria iudaismului în Anglia.

Atunci cînd, în 1492, evreii din Spania au fost expulzați, numeroși au fost cei care au plecat, mai ales în Anglia și Olanda. În această din urmă țară, unde exista o comunitate relativ mare, numărul celor veniți din Spania a fost de orul din setelor și în 1675 ei au construit o

sinagogă sefardă la Amsterdam. În Anglia, de unde evreii au fost izgoniți de către regele Eduard I, în 1290, nu exista practic o comunitate, aceasta fiind reconstituită abia după ce, începînd din 1550—1555, numeroși evrei spanioli au venit cu titlu individual spre a-și găsi refugiu în insulele engleze. Conduși de celebrul rabin Manasse ben Israel, originar din Amsterdam, ei au cerut, în mai 1656, printr-o petiție adresată lui Cromwell, permisiunea de a-și exercita liber cultul, permisiunea ce le-a fost acordată. Pentru prima oară după 1290, un lăcaș de rugăciune evreiesc a fost deschis, la primul etaj al unui imobil de pe strada Crechurch Lane (stradă învecinată cu Bevis Mark). Astăzi, locul este marcat printr-o placă comemorativă cu inscripția: „La 18 septembrie 1657 a fost inaugurat aci primul lăcaș de cult evreiesc după reconstituirea comunității”. Trebuie adăugat că la aceiași epocă a fost achiziționat de către comunitate un teren pentru cimitir.

Modestul lăcaș de rugăciune de la Crechurch Lane a deservit comunitatea pînă la 11 martie 1702, data inaugurării marii sinagigi dela Bevis Mark. Aceasta, construită după modelul templului sefard din Amsterdam, poartă pecetea stilului arhitectural clasic, așa cum era conceput în epoca faimosului arhitect englez Sir Christopher Wren. Chivotul sfînt, puternic iluminat, conține mai multe Sifrei Tora, bogat ornamentate. Lumina Eternă poartă data de iunie 1876 și înlocuiește vizibil un model anterior, datînd din momentul inaugural. Mobilierul, cu frumoase

REUVEN

L-am regăsit acum cițiva ani, cu prilejul unei călătorii. De la ultima noastră întâlnire trecuseră mai mult de 30 de ani — altădată aproape o viață de om — dar împrejurările revederii nu erau cituși de puțin prielnice efuziunilor: soarta a vrut ca după o absență atât de îndelungată, în care nu mai știusem nimic unul de altul, să ne regăsim într-un cimitir, la mormintul proaspăt al unuia dintre frații săi. Soarele tare, mediteranean, revărsa un potop de foc, razele sale reflectate pe lespezile funerare păreau un fulger alb iar cimitirul însuși un imens, un nesfârșit vaiet de durere... Nu, nu era nici locul și nici clipa efuziunilor. Ne-am strins mâna cu putere, exprimând doar cu privirea ceea ce cuvintele, în mod obișnuit, ar fi trebuit să spună. La atât s-a redus, atunci, revederea cu el, cu Reuven.

Am plecat. Revenit acasă, viața și-a reluat curgerea pe făgașul ei obișnuit. Aproape că uitase întâlnirea fugară, sub un soare arzător, cu bărbatul acela masiv, totuși agil, cu fața invadată de o barbă neagră, în dezordine, pe cap cu o beretă asemănătoare celor purtate de personajele lui Rembrandt. În definitiv atât de fugară fusese revederea, atât de puține lucruri așlasem despre acel bărbat. Că e însoțit, cu doi băieți mari și că e specialist în educația sau tratamentul copiilor defectivi... Cam asta era tot... Era tot ce așlasem despre Reuven, de care viața m-a despărțit în pragul adolescenței și pe care-l zărisem iar pentru o clipă, sub un fulger de lumină, spre a se retrage apoi din nou — poate pentru totdeauna — în penumbra amintirilor...

Deci că memoria are legile ei misterioase, cunoscute doar de ea și care nu o dată ne surprind prin efectele lor. Sub efectul ei, de pildă, timpul devine reversibil și astfel realizăm ceea ce în viață e cu neputință — întâlniri cu oameni și împrejurări de mult apuse. E nevoie doar de un impuls din afară și filmul existenței prinde a se derula retroactiv iar în cazul meu acest impuls l-a constituit, fără îndoială, întâlnirea aceea fugară despre care relatam la început.

Nu știu cînd anume și în ce fel imaginea bărbatului masiv, cu barba aproape sălbatecă s-a șters de pe retina mea, peste ea suprapunându-se alta, mult mai veche, dar și mult mai pronunțată — a băiatului vioi și mai mobil decît argintul viu, a lui Rivală, al lui reb Aarn, hahamul. Și nu numai a lui. Căci așa cum o singură rîndunică ajunge, totuși spre a ne aminti de iminenta primăvară, precum o singură frunză spune celui ce știe să asculte povestea întregului copac, tot așa ori care dintre vîlăstare evocă atmosfera și ambianța atât de proprie a acestei familii din tirgul copilăriei.

El, Reuven, Rivală, era al cincilea copil la părinți. Înaintea lui erau patru, trei băieți și o fetiță. Cu totul nouă copii, dar nimic mai nepotrivit decît a socoti, fie și o clipă, că era o casă împovărată. Nu, copiii nu erau pentru reb Aarn-șoihet și pentru madam Basie, vrednică lui soție, o povară, ci bucurie, mîndrie, suprema bucurie și mîndrie a vieții. Era singurul lucru de preț din casă, diadema alcătuită din nouă nestemate — cum obișnuia să se exprime, uneori, mama.

Imaginați-vă această familie, vineri seara, în jurul mesei de Șabat... Încercați să vă închipuiți o seară de Seder, o masă în Suca lui reb Aarn. Cu toți cei nouă copii, șapte băieți și două fete, în jurul mesei luminate de luminări în sfeșnice de alamă — unsprezece luminări, pentru cele unsprezece suflete din casă — pe care, la loc de cîntec se afla pîinea frămîntată de mîinile mamei. Zemiro, cîntece de Șabat intonate de acest cor de familie îmi mai sună și azi, muzică suavă, în amintire.

Nu, nu era deloc prea încăpătoare locuința lui reb Aarn. Cu totul trei odăi plus bucătăria de vară din curte, transformată și ea în spațiu de locuit. Unde încăpeau, Doamne, atîtea paturi, pentru atîția copii? În loc de amănunte de ordin topografic îmi place să amintesc de aforismul talmudic ce susține că doi oameni ce se iubesc încăp chiar și pe o muche de cuiș, pe cînd întreg pămîntul e prea strîmt pentru cei ce nu se iubesc. Iar în familia lui reb Aarn iubirea, iubirea între părinți și copii, iubirea între frați era organică, firească, precum iarba și florile pe cîmp primăvara, sau zăpada iarna.

Ca și Iacov, Iancală, primul-născut, ca și Pereț, cel de al doilea, ca toți dimăntea lui, ca și cei ce au văzut lumina zilei după el, Reuven a deprins să vadă luminile alef beth-ului și apoi slova Torei de la tatăl său. Părintele fizic le-a fost și părinte spiritual. În amurguri viorii și albastre de primăvară, în seri lungi, vișoroase de iarnă, reb Aarn, desprins de îndatoririle și truda traiului cotidian, se consacra altei trude, sfîntei trude a învățaturii. Cu propriii săi fii și cu alți doi-trei fii ai vecinilor. Împreună pătrundeau, pas cu pas, în universul mirific al patriarhilor, al credinței și visului. De la el și de aici au deprins viața generoasă, atracția spre înălțimi, pornirea de a se dărui ideilor nobile, care avea să le marcheze fiecăruia în alt fel dar în fond în același sens existența.

Căci viața e așa făcută că vine un ceas cînd, asemeni păsărilor cerului, copiii prind aripi și simt nevoia să-și ia zborul în lume. Așa e în fiecare familie și nici aceasta despre care încerc să vă povestesc nu a făcut excepție. La început a fost Iacov, apoi Pereț iar într-o zi i-a venit rîndul lui Reuven. Cu fiecare loc rămas liber la masă, inima părinților, a mamei mai cu seamă, a devenit tot mai grea. Dar așa e viața făcută și înțelepciunea ne îndeamnă s-o acceptăm cu modestie și credință.

Ar fi nevoie de un cîntec prea lung spre a cuprinde și reda drumul vieții fiecăruia dintre cei nouă. Cîntecul ar fi prea lung chiar și dacă ar încerca să cuprindă povestea unuia singur, a lui Reuven. Nu, nu am de gînd s-o fac acum de aceea în loc de întîmplări și amănunte pe care nu sînt sigur că le-ași ține mînt, mă mulțumesc să vă spun doar că amurgurile viorii și albastre, serile lungi și vișoroase, cîntecele de Șabat, sederul și suca — toate acestea s-au contopit în sufletul feciorului lui reb Aarn marcîndu-i întreg cursul vieții. Din acest aliaj a răsărit încă un om demn cu adevărat de acest nume. Cel mai simplu și cel mai respectabil cu putință.

VICTOR RUSU

Filacterele din Kumran

Printre cele mai importante descoperiri arheologice prilejuite de cercetările efectuate la Kumran, în apropierea Mării Moarte, se numără recenta scoatere la lumină a celor mai vechi filactere cunoscute pînă acum. Unele amănunte privitoare la această descoperire pot fi găsite într-o prezentare preliminară dată publicității de renumitul arheolog, prof. Yigal Yadin.

„Filacterele de la Kumran” au fost scoase la lumină într-o zonă relativ îndepărtată (circa trei kilometri și jumătate) de locurile unde au fost descoperite faimoasele „Suluri de la Marea Moartă”. Minuțioase cercetări, incluzînd și cele mai moderne metode de laborator cu folosirea izotopilor, au permis să se tragă concluzia că este vorba de filactere datînd din epoca celui de-al doilea templu. Cu o vechime de peste două milenii, aceste teftin se deosebesc prin formă, prin mă-

rime și conținut de cele pe care le cunoaștem în zilele noastre.

Teftila șel roș, așa cum o știm astăzi, are forma unui cub al cărui spațiu interior este împărțit, prin trei pereți despărțitori, în patru lăcașuri. În fiecare dintre aceste mici lăcașuri sînt introduse fișii de pergament cu cite un text biblic — două texte din Exod și două din Deuteronom. Alta este, însă, structura la „teftila șel roș de la Kumran”. În primul rînd, forma nu este cubică ci paralelipipedică. Apoi, spațiul interior nu are nicio despărțitură, constituînd un singur lăcaș. Fișile de pergament cu texte biblice sînt aproape lipite de pereții interiori ai lăcașului cu ajutorul unor ligamente foarte subțiri de piele. Privind din exterior, cusăturile formează litera șin. Practic, în cazul filacterelor din Kumran nu se poate vorbi de o capsulă ci, mai degrabă, de o „punguliță” de piele. Este însă și mai interesant de semnalat că amintita „teftila șel roș”, spre deosebire de cele din zilele noastre mai conține, în afara celor patru texte biblice cunoscute și alte trei texte din Tora, printre care cele zece porunci din cea de-a cincea Carte a lui Moșe.

Rămîne să relevăm că „teftila șel roș” de la Kumran are dimensiuni mai reduse decît cele ale filacterelor cu care sîntem obișnuți în zilele noastre. Ea măsoară 13 pe 20 milimetri! Aceasta s-ar putea explica prin faptul că în antichitate filacterele erau purtate, în mod obișnuit, de-a lungul întregii zile, fiind scoase numai în timpul somnului. Era deci o necesitate ca teftin să aibă o dimensiune cit mai redusă. Demnă de atenție și de admirație este, în acest sens, veritabila artă a miniaturizării de care au dat dovadă creatorii fișilor de pergament din interiorul „teftilei șel roș” găsite la Kumran. Aceste fișii, rulate, au fiecare dimensiunea de 43 pe 25 milimetri. Înălțimea literelor este de jumătate de milimetru! E ușor de imaginat cit de înalt trebuie să fi fost gradul de îndemnare al celui ce a scris textele, mai ales dacă ținem seama și de finețea fișilor de pergament, a căror grosime nu depășește 0,04 milimetri.

Profesorul Yadin a precizat că în următoarele citeva luni va fi dată publicității o relatare mai amănunțită despre noua și importantă descoperire arheologică. Este vorba de editarea, în limbile ebraică și engleză, a unui studiu privind filacterele de la Kumran. Studiul va fi însoțit de un album cu 24 de fotografii în culori, care va permite doritorilor să se apropie și vizual de interesanta descoperire de pe țărmul Mării Moarte.

DECESE

În perioada 11—25 octombrie 1974, în cimitirele Comunității evreilor din București au fost înhumați:

Simionescu Nicu Leonard (68 ani), Bd. Republicii Nr. 88; Eisler Rosalia (86), Alex. Sahia 2; Segal Aizic (52), Bd. Gh. Gheorghiu-Dej 2; Leibovici Angelica (21), Vigonia 8; Blănaru Aron (48), Spitalul Balotești; Waxman Tirla (68), Dristor 97; Iancu Ușer (84), Mașina de Pîine 37; Loew Ana (76), Doamnei 7; Horovitz Frima Dvoira (80), str. Bradului; Sigally Paulina (77), Bd. Bălcescu 24; Lizarovici Ștefania (84), Școala 2; Marcovici Hana (82), Școala Floreasca 19; Weinberg Moise (67), Alex. Sahia 36; Lupovici Iancu (61), Măcaralei 2; Katz Moritz (77), Ceal-kovsky 12; Ornstein Paulina (79), Dristor 57; Weiss Frida (76), Intr. Cp. Preoțescu; Peltz Moritz (76), str. Cumpăni 24; Cremer Sara (71), Calea Rahovei 3; Grimberg Roza (61), Barbu Văcărescu 79; Waisman Marcel (74), Sf. Vineri 13; Gorun Radu (Glueck Leopold) (78), Vasile Conta 3—5

Avrăm, soț, Leona, fiică, cu întreaga familie anunță cu durere încetarea fulgătoare din viață a iubitului lor soție și mamă

IANCU LUCIA (Kleinberg)

Familia mulțumește din inimă acelor care prin prezență, flori, scrisori și telegrame, au fost alături de familie în marea durere suferită.

Primul viticultor

Mulți consideră mărul fructul oprit din care au mușcat Adam și Eva (cu consecințele nefaste cunoscute). Numeroși erudiți ai Talmudului nu împărtășesc, însă, această versiune. Pentru unii dintre ei, fructul oprit ar fi fost strugurele.

Geneza vorbește despre urmările nefericite ale preocupării de viticultor a lui Noah după ce poporul a luat sfârșit: „Noah, la început cultivator, a plantat viță de vie. A băut apoi din vinul său și s-a îmbătat”. Aceasta a fost prima aluzie biblică la cultura viței de vie, sau cel puțin așa pare să fie. Nu aceasta este însă și opinia care prevalează în Talmud și Midraș, potrivit cărora există o aluzie anterioară privind viticultura. Este vorba de aluzia la arborele bine-lui și al răului, care — potrivit comentariilor din Talmud și Midraș — nu ar fi altceva decît vița de vie. Un pasaj din Talmud (Sanhedrin 70 a) susține această teză: „Rabi Hisha a afirmat, citîndu-l pe rabi Ukba că Domnul, binecuvîntat fie numele Lui i-a spus lui Noah: Noah, n-ar fi trebuit oare să îți seama de avertismentul lui Adam a cărui încălcare a poruncilor a fost provocată de vin?”. Și Talmudul continuă afirmînd că fructul oprit a fost vița de vie.

La acest punct, trebuie remarcat că punctul de vedere prevalent la mulți dintre comentarii Talmudului este acela că vinul poate fi un bine și un rău. Consumat în mod moderat — afirmă erudiții — el este o sursă de bucurie și binecuvîntare. Consumat însă excesiv, cum arată rabi Meir, „el aduce mari nenorociri omului”.

În Cartea proverbelor se spune: „Pentru cine sînt suspinele, pentru cine vîdărele, pentru cine gilce-vile, pentru cine plîsetele, pentru cine rînila fără pricină, pentru cine ochii intristați? Pentru cei ce zăbovesc pe lingă vin, pentru cei ce vin să guste băuturi cu mirodenii. Nu te uita la vin cum este el de roșu, cum scinteiază în cupă, cum curge ușor, căci la urmă el ca un șarpe mușcă și ca o viperă improașcă venin” (XXXIII, 29—32). Cu toate că există o netă diferență între „bine și rău” și „cunoașterea bineului și răului”, coincidența nu este mai puțin sugestivă. Noah ben Hezekiah, exeget din secolul al XIII-lea explică într-o manieră de mare subtilitate cum „binele” s-a degradat, prin excese, pentru a da naștere „răului”, stabilind o paralelă între Adam și Noah. Adam și Eva, remarca exegetul citat, n-au făcut decît să mîncească fructul, în vreme ce Noah a fost primul care l-a cultivat pe scară largă. Potrivit lui, acesta e sensul care trebuie dat expresiei din versetul Genezei: „Noah, la început cultivator”, adică Noah care primul a cultivat (vița de vie). Primul care a obținut vin prin fermentarea strugurilor în cantitate mai mare, antrenînd prin excesul de consum efectele nefericite despre care vorbește și avertizează Biblia.

De la Noah la Avraham

DAVID
OISTRAH

S-a născut pentru muzică precum păsa pentru zbor. Și asemenea ciocirlei se înalță și ne înalță, prin cîntul său, spre tăriile albastre ale cerului. A fost predestinat muzicii pînă și prin numele ce l-a primit la naștere. David. Numele regelui-poet, divinul autor al Psalmilor, pe care le intona acompaniindu-se la harfă, întru slava lui Dumnezeu și bucuria oamenilor. Deasupra patului lui David, ne spune legenda, ațirna această harfă. Strunele ei prindeau să vibreze la atingerea dulce ca o mîngiere a brizei venite de la răsărit și apus, de la miazăzi și miază-noapte. Strunele vibrau măiestru, revărsînd armonie asupra lumii.

Da, pe David — regele-poet îl regăsim de fiecare dată cînd deschidem Biblia, învăluit de aureola Psalmilor și a legendei. Pe David Oistrach, violonistul miraculos, care vreme de 60 de ani a fost prima vioară a lumii, îl știm ca pe unul din marii, minunății noștri contemporani. Numele său s-a înscris cu litere de aur în istoria muzicii, viața sa s-a identificat cu nobila artă a arcului.

Acum, în ceasul marii despărțiri, cînd firul vieții sale s-a rupt și cîntecul a amuțit, omenirea se regăsește alături. O singură mare familie, unită prin aceeași durere și regret. Timp de 60 de ani muzica lui a apropiat oamenii, făcîndu-i să se simtă prieteni, frați întru aceeași emoție artistică. Acum își apropie întru durere. Este și aceasta un miracol. Miracolul artei și al marilor artiști, care dimtodeauna și în toate timpurile au slujit oamenilor, viața.

David Oistrach a murit. Trista noutate a făcut într-o secundă ocolul lumii, trezind conștarență și regrete în suflete. Conștarență la Moscova și Odesa, orașul în care, acum 66 de ani a văzut lumina zilei, dar și la Amsterdam, unde destinul a vrut să închidă ochii, la Paris și New York, la Tokio și Sidney, pretutindeni unde există oameni ale cărora suflete au vibrat de atîtea ori sub vraja arcului său. Ultimul acord al simfoniei vieții sale îl apropie, făcîndu-i să se simtă prieteni, frați.

E ultimul miracol al acestui vrăjitor al muzicii.

V. R.

MUZEUL AMINTIRII

În orașul Los Angeles din Statele Unite se află una dintre cele mai mari comunități din America. Într-adevăr, populația evrească din acest important centru, numără în prezent peste 700 000 suflete. Din inițiativa comunității este acum în curs de construcție un muzeu în memoria celor șase milioane de evrei exterminați de nașiți în Europa în timpul celui de-al doilea război mondial. Pe pereții muzeului vor fi înscrise numele celor 22 de lagăre de exterminare naziste care au funcționat în anii holocaustului. Sălile muzeului vor înfățișa suferința și lupta deținuților. Vizitatorii vor avea la dispoziție o bibliotecă de specialitate, cabinete cu documente, fotografii, etc.

dînsul să poruncească fiilor săi și casei sale care va urma, să păzească drumul spre Dumnezeu împlinind caritatea și dreptatea".

Drumul spre Dumnezeu, cărarea pe care ajungi spre cunoașterea Stăpînului ceresc, este cultivarea dragostei de om, lupta pentru orînduirea dreptății pe pămînt. Pilda mărețată a acestui principiu fundamental al religiei noastre o constituie părintele nostru Avraham.

IV. SOARELE LUMINEAZĂ
PENTRU TOȚI OAMENII
DEOPOTRIVĂ

Pericopa Haiei Sara (24 Heşvan—9 noiembrie)

וְאַבְרָהָם וְקָן בֶּן כַּיְמִים וְד' בְּרַךְ אֶת אַבְרָהָם
(בראשית כד לו).

„Iar Avraham era bătrîn, venea cu ale sale zile iar Dumnezeu îl binecuvînta pe Avraham în toate” (Geneza 24, 1).

Toamnă aurie. Bătrînul Avraham culege roade bogate sale vieți. Elanul furtunos al primăverii sale, luptele și frîmîntările, înfruntarea mincipei părintelui său Terah, a urgiei dușmanului său Nimrod, tot zăbucimul tineretii aparține deja amintirilor. S-au scurs și zilele binecuvîntatei veri a vieții sale. Tovarăși-i de viață, credincioasă și blînda Sara, nu se mai află în cortul său. Un petec de pămînt — obținut cu multă străduință de la prințul hitiților, Efron, adăpostea trupul aceluia care l-a sprijinit neconștient în toate marile acțiuni ale vieții. Mlădița crescută din trupul său, îngrijită cu atîta suferință și abnegație, fiul său iubit Ithak a crescut și își întemeiază propriul său cîmin.

Acorduri de final răsună în simfonia existenței pămîntești a celui dintîi dintre părinții noștri. Ele sintetizează „binecuvîntarea în toate” ce l-a călăuzit neîncetat căci fără de zăbavă a fost strădania lui spre bine, în tot cursul drumului ce l-a bătătorit pe această lume. Privind înapoi el zărește „toate zilele” vieții sale și un zîmbet de mulțumire îi luminează chipul. E adevărat că ele, zilele vieții sale, nu se mai întorc și că timpul e ireversibil. Tot binele pe care l-a înfăptuit însă, tot frumosul pe care l-a cultivat, trăiesc și dintele necruțător al vremii nu le poate roade prosperitatea. El poate „veni cu zilele sale” în fața judecării propriei lui conștiințe, se poate înfățișa cu ele la sfîrșitul drumului pămîntesc pe care l-a parcurs, avînd cugetul senin.

O piatră nestemată atîrnă de zidul celui din Avraham, iar cei bolnavi care o priveau, de îndată se vindeau. Cînd a murit Avraham, Dumnezeu a atîrnat-o de discul solar (Bava Batra 16).

Alegoria talmudică constituie supremul omagiu adus întemeietorului credinței noastre. El e cel dintîi care s-a numit „Ivri” căci — spun înțelepții — la început era singur în credința sa. Totuși, cu sfința convingere că dreptatea e de partea lui, și-a zis: „Chiar dacă toți ar fi de o parte מערב מערב iar el de cealaltă, el nu renunță la apărarea dreptății sale”. Treptat, treptat, însă privirile celorlalți, bolnavi, cu sufletele roase de flagelul răului, erau atrase de piatră nestemată ce o purta Avraham. Exemplul lui devenea învățătură.

Cînd a murit, cînd „a venit cu ale sale zile” oamenii au întors privirile către soare și au zărit acolo, nestemată de care au fost vrăjii. Soarele luminează și încălește pe toți oamenii deopotrivă, precum Avraham a știut să fie „părintele norodului popoarelor”, fără deosebire.

PICTURI BIBLICE

La Muzeul Ateneului din Copenhaga s-a deschis expoziția pictorului Theo Tobiasse. Provenit dintr-un mediu tradițional evreiesc, în creația artistului se face puternic resimțită influența tradiției evreiești. Multe din pinzele sale redau figuri și scene din cartea sfințită. O altă serie de tablouri încearcă să redea hasidismul și lumea sa.

Indrăznețată e legenda talmudică izvorită din interpretarea versetului inițial al pericopei de față. Avraham se afla tocmai într-un moment de revelație în care asculta glasul lui Dumnezeu, cînd a zărit pe cei trei drumeți care treceau prin fața cortului său. A întrerupt revelația și a alergat în întîmpinarea călătorilor deoarece

גְדוּלָה הַכֹּסֶם אוֹרְחִים מְקַבְּלֵי עֲלֵי שְׂכִינָה
„E mai importantă ospitalitatea oferită oamenilor decît însăși revelația lui Dumnezeu” (Sabat 127). Mai înălțătoare, mai mărețată decît însăși clipa în care vorbește cu Dumnezeu e aceea în care ajungi pe cel în nevoie, în care alini o durere sau potolești chinul unui om. Cel mai bun mod de a-l sluji pe Dumnezeu unic, de a-ți afirma credința întru-însul este să-i iubești creaturile și să alergi în sprijinirea lor.

Cît de sugestive sînt, în această privință, cuvintele profetului care ironizînd pe acei care cred că prin chinarea propriului lor trup, prin posturi care devin doar un ritual și nu-s expresia unei inobilării sufletești, cred că și-au făcut datoria față de Dumnezeu. „Acesta e doar postul pe care-l aleg: fărîmarea cătușelor nelegiurii, dezlegarea legăturilor împilării, trimiterea celor ferecați spre libertate și descătușarea de orice tiranie. Întinde celui flămînd pîinea ta, pe săracii nenorociți să-i aduci în casă, de vei vedea un om dezgolit tu să-l acoperi și să nu-ți întorci privirea de la semenul tău” (Iesaja 58, 6—7).

Avraham îmбие pe drumeți cu vorbe blînde ca să-i accepte ospitalitatea. El însuși îi servește și le exprimă recunoștința că i-au dat prilejul să-i primească în cortul său. Cînd dau să plece și vor să-i mulțumească, el le spune: Nu-mi mulțumiți mie, ci Aceluia care ne-a dat hrana spre a ne potoli foamea. Acelui ce face să țîșnească apa din izvor spre a ne astîmpăra setea, Acelui ce a dăruit copacului minunata umbră a crenșilor sale spre a ne adăposti de arși. Să mulțumim lui Dumnezeu căci dintr-ale sale am mîncat”. Fără teorii filozofice abstracte, fără predici complicate și greoaie, fără cuvinte mesteguite și patetice, Avraham face să pătrundă în inimile oaspeților sale credința în Părintele „Cel ce-și deschide miinile și hrănește cu bunăvoință tot ce e viu” (Psalmi 145, 16).

Prima pagină a Bibliei tipărită în anul 1492, la Neapole, de Solomon Soncino.

Drumeții au plecat. S-au îndreptat spre Sodoma, cetatea blestemată spre a-i aduce binemeritata pedeapsă. Acolo ura față de om, chinuarea lui, jaful și crima sînt ridicate la rangul de lege. Strigătul celor oropiși se ridică spre cer. Stăpînii Sodomei reprezintă antiteza bunătății și dragostei de oameni care-l caracterizează pe Avraham. Acesta încearcă totuși salvarea cetății de la catastrofa ce o așteaptă. El imploră îndurarea divină pentru ca cel drept să nu suferă odată cu cel nelegiuit. Cu tenacitate el face toate eforturile spre a evita deznodămîntul fatal al Sodomei căci grăiește versetul Psalmic: „Să se nimicească păcatele de pe pămînt” (Psalm 104, 34), iar interpretarea talmudică glăsuiește: „Păcatele să fie nimicite iar nu păcătoșii” (Berahot 21). Lupta trebuie dusă nu împotriva oamenilor căzuți în greșală ci împotriva cauzelor care generează fărâdeleaga. Avraham își închină viața exterminării păcatelor și nu se dă înapoi de la nici un sacrificiu spre a apăra viața împotriva morții.

„Căci l-am cunoscut”, spune versetul caracterizîndu-l pe Avraham. Expresia ידעתי אֵרָחָם se traduce prin „l-am cunoscut” e de data aceasta tradusă de Rași cunoscut”. Un mare adevăr etic se află în această abateră de la traducerea normală. Numai cînd te străduiești să-l cunoști pe om, numai cînd pătrunzi în filonul de aur al frumuseții sale sufletești, ajungi să-l iubești.
„L-am cunoscut, l-am iubit, pentru ca

(Urmare din pag. V-a)
dovedesc însă prea slabe. Niciînd cuptoarele nu au fost îndeauns de mistuitoare, săbiile destul de ascuțite spre a putea distruge ideile-urile de dreptate și înfrățire ale oamenilor.

Nimrod nu rămîne singurul rege. Mai apar și alții. Fiecare dintre ei a izbit să subjughe cîte unul sau mai multe noroade. Existența hărăpăreilor tirani generează războaie. În paginile capitolului acesta biblic, ni se zugrăvesc aspectele primului război în care au fost zvîrliți bieții oameni minăți spre a se ucide unul pe ceilalți, spre a satiface lăcomia stăpînitorilor. Două coaliții „regale” se înfruntă în „valea varurilor”. Intervenția lui Avraham, spre a pune capăt acestei sălbatiche încercări, ne e descrisă în Midras, printr-o scenă simbolică și plină de semnificație. O ciudată luptă se desfășoară între oamenii lui Avraham și mercenarii regiilor. Aceștia din urmă zvîrleau cu săgeți spre grupul avrahamitic, iar acesta riposta, aruncînd în oștile regale cu spice de grîu. Pînă la urmă au învins — nu săgețile — spicele.

Niciodată — ne învață această legendă, veche pe cît de veche e credința noastră — niciodată săgețile, sau urmașele lor, oricît de rafinate ar deveni, nu vor izbîzni să îngenuncheze spicele, simbol al muncii creatoare. Bătălia dintre două concepții de viață nu poate fi hotărîtă pe cîmpul de luptă, iar armele de exterminare nu pot să convingă pe oameni de care parte este dreptatea. Numai pe cîmpul spicelor, al întrecerii pașnice în munca creatoare, numai pe terenul strădanilor spre a aduce spice, hrană, bună stare oamenilor, se verifică de partea cui este dreptatea, se statornicește victoria credinței celei adevărate.

Epilog de război. Regele Sodomei, unul dintre „aliații regali” îl conștie, ca și toți succesorii săi, ca un prilej de pradă și jaf. Îi propune lui Avraham o împărțeață căci nu poate concepe un alt rezultat al victoriei decît acel de îmbogățire, de înrobire a altora. Prada de război, după părerea sodomocului rege, ar trebui împărțită astfel: dă-mi mie sufletele — adică robii — iar averea ia-ți-o-ve (Geneza 14, 21).

Avraham răspunde iar răspunsul e plin de demnitate umană. „Am ridicat brațul meu” — spune Avraham. Nu l-am ridicat însă spre a semăna crima și jaful. Brațul omului nu e făcut spre a-și însuși munca semenului său, spre a nimici viața. „Am ridicat brațul meu spre Dumnezeu, Domnul înălțimilor, creatorul cerului și al pămîntului”.

El, Unicul Creator, Cel ce ne cheamă spre înălțimile perfecțiunii și ne îndeamnă să nu ne afundăm în prăpastia urilor și certurilor, Cel ce a creat și cerul și pămîntul ca un simbol al posibilităților ce sălășluiesc în noi, fiii săi plămădiți din aluat pămîntesc, de a străpunge cu aripile sufletelor noastre tainele cerului. El, către El am ridicat brațul. Pentru idealul ce-l înălțăiește se îndreaptă strădania brațelor mele, și nu către pradă și jaf. „Nici un fir de ață, nici o curea de încălțăminte nu voi lua de la tine — continuă Avraham și niciînd nu vei putea spune, eu l-am îmbogățit pe Avraham (Geneza 14, 23).

Brațul care stă în slujba dreptății și nu a nelegiurii; brațul care minuește plugul și nu sabia; brațul care creiază și nu distruge, iată brațul lui Avraham.

III. DRUMUL SPRE DUMNEZEU

Pericopa Vaieira (17 Heşvan—2 noiembrie)
כִּי יִדְעִינוּ לַמֶּנּוּן אֲשֶׁר יַצִּיחַ אֶת בְּנֵי וְרַחַם בִּירוֹ
אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ רֶגֶל ד' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט
לְמַעַן הָיִיא ד' עַל אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר דָּבַר עֲלָיו
(בראשית י"ז).

„Căci l-am cunoscut pentru ca dînsul să poruncească fiilor săi și casei sale care-l va urma, să păzească drumul lui Dumnezeu împlinind caritatea și dreptatea, ca astfel Dumnezeu să aducă asupra lui Avraham ceea ce a grăit despre dînsul” (Geneza 18, 19).

Avraham nu se mărginește la formularea de abstracțiuni. Oricît de sublimă i-ar fi credința, oricît de nobil idealul, îl trebuie să îmbrace haina realizării. Gîndul și fapta se îmbină, după concepția noastră, la fel cum sufletul și trupul se asociază. „Fapta bună care nu izvorăște dintr-un gînd nobil e ca גִּשְׁמָה בַּן גִּוִּר לֵבִי נֶאֱסַף”. Același lucru se întîmplă cînd o aspirație, oricît de mărețată ar fi, nu-și găsește întruchiparea în faptă.

Un singur Dumnezeu, o singură umanitate. Cum își găsește împlinirea materială aceste idei ce-l animă pe Avraham? Scena biblică așezată la începutul acestei pericope ne dă răspuns la această întrebare.

Simplu. Cu o simplitate de neînchipuit, Avraham stă „חָדָל הָאָדָם לֵאמֹר הָאָדָם הַזֶּה מֵאֵין”. El nu se izolează în turnul de fildeş al înaltei sale filozofii monoteiste, nu se ascunde la altarul Dumnezeului pe care l-a descoperit, ci stă la poarta casei sale, spre a căuta oameni în suferință și care au nevoie de alinare, drumeți trudiți cărora să le ofere odihnă, flămînzii care să-și astîmpere foamea cu bucatele sale.

PROCESUL CARE A RĂSCOLIT CONȘTIINȚA EUROPEI

AFACEREA DREYFUS

o evocare de G. BIANU

„Canalia de D...” sau cum se montează o provocare antisemită. ● Intruvabilul „dosar secret”. ● Jur că sînt nevinovat!”. ● Micul albastru și adevăratul spion. ● Zola acuză. ● Falsuri în serie și documente care dispar. ● Adevărul triumfă.

Luni 29 octombrie 1894, cotidianul francez „La Libre Parole” cu orientare de extremă dreaptă și antisemită, publica sub titlul „O întrebare” următoarea notă: „Este aare adevărat că recent a fost operată o arestare foarte importantă din ordinul autorităților militare? Se zvoneste că individul arestat ar fi învinuit de spionaj. Dacă știrea este adevărată, de ce autoritățile militare păstrează asupra cazului o tăcere absolută? Se impune un răspuns!”

Această notă marchează începutul afacerii Dreyfus, a cărei evoluție sinuoasă a bîciuit timp de peste un deceniu valurile frământate ale vieții politice franceze.

Afacerea Dreyfus nu înseamnă doar procesul intentat în 1894, sub învinuirea de înaltă trădare, căpitanului de artilerie Alfred Dreyfus, atașat pe lângă statul-major al Ministerului de război, și cele două procese de revizuire privind aceeași cauză în anii următori. Ea cuprinde și o serie de alte acțiuni juridice, printre care trei cauze penale împotriva renumitului scriitor Emile Zola. Afacerea Dreyfus a prilejuit totodată o campanie de presă de proporții necunoscute pînă atunci, în cursul căreia nici o publicație franceză n-a rămas neutră; ea a însemnat interpellări fără sfîrșit în parlamentul și senatul francez, schimbări de ministri și guverne, ca și cîteva dueli între partizani și adversari ai lui Dreyfus.

ANTECEDENTELE

Invinuirea și condamnarea pe nedrept pentru „înaltă trădare” a modestului căpitan Alfred Dreyfus, „născut în Alsacia, de religie izraelită”, n-a fost decît un pretext pentru dezlănțuirea pasiunilor politice într-o perioadă de violente ciocniri dintre forțele reacțiunii și cele ale progresului și democrației.

Ofensiva reacțiunii împotriva republicanilor de stînga s-a întîrit după asasinarea președintelui Franței, Carnot, la 24 iunie 1894, de către un anarhist. Procesul împotriva căpitanului Dreyfus a fost conceput ca o verigă a acestei ofensive.

Dacă ziua de 29 octombrie 1894 poate fi stabilită ca data la care afacerea Dreyfus a fost pentru prima dată menționată în coloana presei, este imposibil de precizat cînd s-a născut „afacerea” în culisele statului-major francez. Această din urmă dată a precedat cert ziua în care au început cercetările împotriva lui Alfred Dreyfus. Data exactă a conceperii planului de acțiune nu este încă cunoscută și, desigur, nici nu va mai fi vreodată, deoarece documentele secrete ale statului-major francez privind afacerea Dreyfus au fost distruse în 1914.

Serviciul de informații din cadrul statului-major al Ministerului de război francez, reorganizat și lărgit după 1871, și-a îndreptat atenția în mod deosebit asupra sediului ambasadei Germaniei din Paris, 78 rue de Lille. Atașatul militar al Germaniei de la această ambasadă, colonelul Schwartzkoppen, se închelează cu o legere de informații, ceea ce, firește, statului-major francez căuta să împiedice. Una din căile utilizate în acest scop de francezi era sustragerea de documente din biroul atașatului militar german și din incinta ambasadei cu ajutorul unei femei de serviciu de la ambasada germană, madame Bastian.

Astfel, cu ajutorul ei, serviciul francez de informații, al cărui șef era colonelul Sandherr, a reușit să intercepteze o scrisoare a colonelului Schwartzkoppen adresată atașatului militar italian la Paris, Panizzardi, în care era menționat un informator al germanilor prin cuvintele: „această canalia de D...”.

Serviciul francez de informații nu știa cine era persoana desemnată cu inițiala „D”, dar, cînd s-a luat hotărîrea de a-l trimite în judecată pentru înaltă trădare pe căpitanul Dreyfus, piesa a fost inclusă într-un dosar secret și a constituit una din „probele” principale în dovedirea vinovăției și condamnarea lui Dreyfus. Abia mai tîrziu s-a putut descoperi adevărul, și anume că litera „D” se referea la un anume Dubois, funcționar la secția de cartografie a statului-major francez, care era informatorul lui Schwartzkoppen.

În timpul primului proces, documentul în cauză n-a fost prezentat nici lui Dreyfus, nici apărătorilor lui, fiind cunoscut doar de completul de judecată.

Aceiași madame Bastian, în cursul verii anului 1894, a sustras din boxa portarului ambasadei germane din Paris un plic

adresat atașatului militar Schwartzkoppen, în care se găsea o scrisoare trimisă acestuia de către un informator, piesă care a fost cunoscută în afacerea Dreyfus sub denumirea de „borderou”.

Conținutul borderoului nu era prea clar: nu se înțelegea dacă documentele la care se referea fuseseră transmise mai de mult ori au fost remise o dată cu borderoul. Dar, colonelul Sandherr și lt.-colonelul Henry, locțiitorul său, au apreciat că pot porni la acțiune.

Ei au susținut în fața superiorilor, inclusiv a generalului Mercier, ministrul de război, că expeditorul borderoului nu poate fi altul decît căpitanul Alfred Dreyfus, argumentînd, printre altele, prin următoarele: scrisul de pe borderou este cel al lui Dreyfus, informațiile trimise lui Schwartzkoppen se referă la diverse secții ale statului-major și deci puteau fi transmise numai de un ofițer care avea acces la toate aceste secții și, întrucît priveau în mod deosebit probleme de artilerie, trebuiau să provină de la un artilerist. Or, Dreyfus, ca ofițer stagiar, trecuse prin toate secțiile statului-major și era pe deasupra și artilerist, nemaivorbind de faptul că era „alsacian” (deci presupus filogerman) și „de origine izraelită”.

Cu aceste argumente, Sandherr și Henry și-au convins superiorii să dea ordin pentru începerea anchetei împotriva căpitanului Dreyfus, deși părerea experților consultați între timp nu era unanimă cu privire la identitatea scrisului de pe borderou cu cel al căpitanului.

PRIMUL PROCES ÎMPOTRIVA LUI ALFRED DREYFUS

Efectuarea anchetei a fost dată în sarcina maiorului de stat-major Du Paty de Clam. Acesta l-a convocat în ziua de 15 octombrie 1894 pe Dreyfus și, după ce îl supuse unei probe de scris, l-a arestat sub învinuirea de înaltă trădare.

Dreyfus a protestat cu vehemență, arătînd că este nevinovat. Du Paty i-a citit din Codul penal textul care incrimina înalta trădare, lăsînd totodată să se vadă un revolver ce fusese pus sub o mapă de dosar. Clica militaristă voia să-l împingă pe Dreyfus la sinucidere, fapt care putea constitui o prezumție puternică a vinovăției sale. În același timp, sinuciderea ar fi ușurat simțitor activitatea acuzatorilor, care știau că altfel au în fața un proces cu posibile complicații imprevizibile.

Căpitanul a respins însă „sugestia” și a continuat să-și susțină nevinovăția. El a declarat la acest prim interogatoriu că vrea să trăiască pentru a-și putea dovedi nevinovăția.

Perchezițiile efectuate în biroul și la locuința căpitanului Dreyfus nu au scos la iveală nici un element nou. Dreyfus a rămas totuși arestat și a fost încarcerat la închisoarea militară Cherche-Midi sub cea mai severă pază.

Interogatoriile lui Dreyfus nu mai conteneau. În cele din urmă a fost invitat

să-și recunoască scrisul, arătîndu-i-se o fotocopie a borderoului sustras de la ambasada germană.

Dreyfus a declarat că el nu este autorul acelei scrisori și că scrisul de pe borderou nu-i aparține, deși prezintă oarecare asemănări cu scrisul său. El a susținut că nu a auzit niciodată nimic despre problemele din document și, ca atare,

Alfred Dreyfus

abstracție făcînd de toate celelalte motive, i-ar fi fost imposibil să dea vreo informație cu privire la ele.

Declarațiile lui Dreyfus n-au fost combătute prin nici un fel de probe, nici în cadrul anchetei și nici în timpul procesului care s-a desfășurat în fața Consiliului de război al guvernămintului militar din Paris între 20 și 22 decembrie 1894, sub învinuirea de înaltă trădare.

Raportul prezentat de maiorul Bexon d'Ormescheville în fața Consiliului de război îl învinuia pe Alfred Dreyfus de înaltă trădare, în urma faptului „de a fi practicat în 1894 mașinași ori de a fi întreținut legături cu unul sau cu mai mulți agenți ai unor puteri străine în scopul de a le procura mijloace pentru săvîrșirea de acte ostile ori a facilita deplasarea unui război împotriva Franței pe calea furnizării de documente secrete”.

În afară de borderoul sustras de la ambasada germană, în cadrul procesului n-a fost prezentată nici o altă probă pentru susținerea învinuirii.

De altfel, actul de acuzare nu putea indica nici mobilul săvîrșirii crimei de care Dreyfus era învinuit. El se trăgea dintr-o familie instărită și, ca atare, dispunea de o avere personală care-i asigura un trai fără griji. Ducea o viață familială exemplară, își iubea soția și cei doi copii, neavînd nici un fel de vicii.

Cu toate protestele avocatului Demange, apărătorul lui Dreyfus, care stăruia pentru publicitatea ședințelor Consiliului de război, președintele completului de judecată, colonelul Maurel, a hotărît ca dezbaterile să fie secrete. Astfel procesul s-a desfășurat cu excluderea publicului și a oricărei publicități.

La proces a asistat în calitate de observator din partea statului-major francez maiorul Picquart. Acesta urma să aibă mai tîrziu un rol important în afacerea Dreyfus.

Maiorul Picquart, precum și alte persoane oficiale care asistau la proces, și-au dat seama că învinuirea adusă lui Dreyfus nu este dovedită prin probe temeinice. De aceea, potrivit instrucțiilor primite, el a recurs la un dosar secret primit din

partea superiorilor săi de la serviciul de informații, cu ordinul de a-l prezenta la nevoie, președintelui completului de judecată.

Și astfel, la 22 decembrie 1894, Alfred Dreyfus a fost condamnat în unanimitatea voturilor celor șapte membri ai Consiliului de război la deportare pe viață într-o incintă fortificată.

După ce Consiliul de revizie a respins recursul condamnatului, la 6 ianuarie 1895 a avut loc ceremonia degradării căpitanului Alfred Dreyfus în curtea Școlii militare din Paris. Cu toate că procesul se desfășurase în cel mai strict secret, ceremonia degradării a fost însoțită de o zgomotoasă publicitate a presei reacționare și cu participarea a numeroase grupuri de huligani. Era încă un prilej incitare a spiritelor la manifestări reacționare huliganice, antisemite.

Ceremonia lugubră a fost prezidată de generalul Darras, comandantul Brigăzii 16 infanterie.

Degradarea s-a desfășurat într-un carou format din militari de toate gradele. În fața grilajului curții Școlii militare se adunase o mare mulțime de spectatori. În timp ce un ofițer al Gărzii republicane îi smulgea galoanele, nasturii și sfărîma sabia condamnatului, Dreyfus nu înceta să protesteze și să strige că este nevinovat:

„Jur pe viața soției și a copiilor mei că sînt nevinovat! Degrađați un nevinovat! Trăiască Franța!”.

De după slujetele nepăsătoare și imobile ale careului de militari, grupuri de huligani proferau injurii la adresa condamnatului.

După terminarea ceremoniei, Dreyfus a fost dus sub escortă la închisoare, iar de acolo în portul Rochelle. Aici a fost îmbarcat pe un vapor și dus mai întîi în insula Ré, apoi pe insula Dracul din dreptul coloniei franceze Cayenne (America de Sud). Această insulă fusese folosită altădată ca sălaș pentru leproși, fiind doar o stîncă pustie și aridă, fără vegetație. Condamnatul a fost supus unui regim de detenție extrem de sever, ținut în deplină izolare. Nici paznicii nu aveau voie să-i vorbească.

FORȚELE PROGRESISTE ÎNTRĂ ÎN ACȚIUNE

La 15 septembrie 1896 ziarul de dreapta „Eclair” a publicat, sub titlul „Trădătorul”, un articol în care autorul își propunea să risipească îndoiele care se infiripaseră și se amplificau la doi ani după condamnare în ce privește vinovăția lui Dreyfus. În acest scop se expunea un istoric al „afacerii” în care se amintea și de o piesă din dosarul secret. Autorul articolului relatează că piesa ar fi conținut următorul pasaj: „Hotărît, acest animal de Dreyfus devine prea exigent”. În cadrul articolului se publica și facsimilul borderoului sustras de la ambasada germană.

Între timp, șeful serviciului de informații al statului-major francez, colonelul Sandherr, fusese scos la pensie în iunie 1895, iar la conducerea acestui serviciu a fost numit lt.-col. Georges Picquart, acela care asistase ca delegat al statului-major la procesul Dreyfus. Picquart a atras atenția superiorilor săi, încă înainte de începerea cercetărilor împotriva căpitanului Dreyfus, că scrisul de pe borderou nu pare a fi cel al ofițerului învinuit.

În aprilie 1896 serviciul francez de informații a interceptat o scrisoare a colonelului Schwartzkoppen, document care a primit denumirea de „petit bleu” (micul albastru), după culoarea hîrtiei utilizate pentru corespondența expedită prin tuburi pneumatice.

Scrisoarea era adresată unui anume maior Esterházy la domiciliul acestuia din Paris, rue de la Bienfaisance, și avea următorul text: „Aștept înainte de toate o explicație mai amănunțită decît aceea pe care mi-ai dat-o data trecută cu privire la problema în suspensie. În consecință vă rog să mi-o dați în scris, pentru a putea hotărî dacă mai pot continua relațiile mele cu casa R... ori nu!”. Semnat: „C”.

Cu privire la această scrisoare, colonelul Schwartzkoppen în însemnările sale date publicității în 1930, la 13 ani după moartea sa, arată că într-adevăr el o expediase pe adresa maiorului Esterházy, care era informatorul său.

Scrisoarea „petit bleu” a îndreptat atenția lui Picquart asupra destinatarului, comandantului unui batalion de infanterie. Informațiile primite în legătură cu persoana maiorului Esterházy au relevat că era un aventurier, catofoar și afeimat, plin de datorii, mereu în căutare de surse de bani. Comparîndu-se scrisul său cu cel de pe borderou pe baza căruia Dreyfus fusese condamnat, Picquart a stabilit cu certitudine că borderoul fusese scris de Esterházy.

Picquart și-a informat de îndată superiorii cu privire la bănuielele și chiar la dovezile sale împotriva lui Esterházy.

care pleada totodată pentru nevinovăția lui Dreyfus. Nu i s-a interzis expres continuarea cercetărilor, dar curînd el este scos din funcția pe care o deținea în cadrul marelui stat-major și trimis pînă la urmă în misiune în Tunisia.

Pentru orice eventualitate, în scopul apărării lui Esterházy și implicit pentru a dovedi în continuare nevinovăția lui Dreyfus, conspiratorii de la Ministerul de Război n-au pregetat să falsifice ulterior scrisoarea „petit bleu”, făcînd ștersături la numele destinatarului, vrînd să creeze impresia că sub numele lui Esterházy fusese scris inițial un alt nume.

Dar falsurile deveniră publice. Politicienii de orientare democratică se interesau din ce în ce mai activ de afacerea Dreyfus. Din rîndurile acestora făceau parte personalități marcante, ca Scheuer-Kestner, vicepreședintele Senatului francez, și Jean Jaurès, cunoscutul lider socialist.

Bucurîndu-se de sprijinul cercurilor democratice și al opiniei publice care începea să înțeleagă că Dreyfus a fost condamnat fără nici o vină, familia căpitanului trecu la acțiune.

se fi făcut vinovat de crimă împotriva justiției într-un scop politic și pentru a salva statul-majors compromis.

Acuz pe generalul Boisdeffre și pe generalul Gonse de a se fi făcut complici la aceeași crimă, unul fără îndoială din prejudecăți clericale, celălalt poate din spiritul de castă, care face din serviciile militare un sanctuar inatacabil.

Acuz pe generalul de Pellieux și pe maiorul Ravary (anchetatorii lui Esterházy) de a fi făcut o anchetă criminală, adică o anchetă inspirată de cea mai monstruoasă părtinire, consemnată în raportul acestuia din urmă ca monument nepieritor al unei îndrăzneli naive.

Acuz pe cei trei experți grafologi, domnii Belhomme, Varinard și Conard, de a fi întocmit rapoarte mincinoase și false, în afara cazului în care un examen medical nu-i va declara cumva atinși de o maladie la vederii ori a minții.

Acuz serviciile militare de a fi dus în presă, îndeosebi în ziarle „Eclair” și „Echo de Paris”, o campanie „ticăloasă” pentru a induce în eroare opinia publică și a acoperi vina lor.

Acuz, în sfîrșit, primul Consiliu de răz-

boi de a fi violat dreptul, condamînd un acuzat pe baza unei piese secrete, și acuz cel de-al doilea Consiliu de război de a fi acoperit această ilegalitate din ordin, săvîrșind crima juridică de a achita cu bunăștiință un vinovat.

Formulînd aceste invinuri, sînt pe deplin conștient că mă expun prevederilor articolelor 30 și 31 din Legea presei din 29 iulie 1881, care pedepsește delictele de defăimare. Mă expun de bună voie acestor prevederi.

În ce privește persoanele pe care le acuz, nu le cunosc, nu le-am văzut niciodată, nu nutresc față de ele sentimente de răzburare ori de ură. Ele nu sînt pentru mine decît niște entități — răufăcători sociali. Și actual pe care-l săvîrșesc aici nu este decît un mijloc revoluționar spre a grăbi explozia adevărului și a dreptății.

Nu am decît o singură pasiune, cea a luminii, în numele omierii care a suferit atît de multe și care are drept la fericire. Protestul meu înflăcărat nu este decît strigătul sufletului meu. Deci îndrăzniți să mă trimiteți în fața Curții cu juraiți și anchetați-mă la lumina zilei!

Aștept.

Scrisoarea deschisă a lui Zola a avut un imens răsunet în Franța și peste hotarele ei. Zola provocase la luptă deschisă forțele politice reacționare, „antidreyfusarde”. A nu reacționa prin măsuri judiciare împotriva lui Zola ar fi însemnat pentru aceste forțe să dea dovadă de slăbiciune, să recunoască în public că adevărul și dreptatea nu este de partea lor. Dar o acțiune judiciară împotriva marelui scriitor părea și mai primăjdoasă pentru reacțiunea franceză. Era evident că Zola avea intenția că în procesul pe care-l provocase împotriva sa să dezbate în contradictoriu într-un cadru judiciar și public afacerea Dreyfus, să dovedească că Alfred Dreyfus este nevinovat.

Gvernul francez a încercat să iasă din impas printr-o soluție de compromis. În sarcina lui Zola nu s-au reținut decît trei rînduri din lunga sa scrisoare deschisă, și anume acelea prin care acuză judecătorii lui Esterházy de a-l fi achitat pe acesta din ordin. Pentru aceste trei rînduri din scrisoarea sa, Emile Zola, la sesizarea ministrului de război, a fost trimis în judecata Curții cu juri a Departamentului Seine (Paris), împreună cu Perreux, editorul ziarului „Aurore”, sub invinuirea de defăimare a judecătorilor militari. Intenția autorităților era să limiteze în acest fel sfera dezbaterilor, să nu permită discutarea în ansamblu a afacerii Dreyfus și să obțină condamnarea scriitorului. Acest din urmă scop a și fost atins.

Zola a fost condamnat la maximum de pedeapsă, un an închisoare și 3000 de franci amendă, iar Perreux la patru luni închisoare și 3000 de franci amendă.

Dar în cursul dezbaterilor, care s-au desfășurat între 7 și 26 februarie 1898, urmărite cu imens interes de o sală plină pînă la refuz și de întreaga presă din Franța și de peste hotare, Zola și avoca-

Partidul militarist nu voia însă să se impace cu gîndul revizuirii procesului, cu ideea înfrîngerii. De aceea își întări presiunile asupra guvernului, amenințînd chiar cu războiul civil. Guvernul francez a hotărît atunci să aducă cererea de revizuire în fața unui for judecătoresc mai înalt, cu mai multă autoritate. S-a adoptat în acest scop o lege potrivit căreia examinarea cererilor de revizuire a fost dată în competența secțiilor unite, adică a plenului Curții de casație.

Între timp, la 15 februarie 1899 a murit subit președintele Republicii, Felix Faure, cunoscut pentru atitudinea sa „antidreyfusardă”. În locul său a fost ales Emile Loubet, care păstrase o atitudine rezervată în afacerea Dreyfus.

După terminarea anchetei plenul Curții de casație a început dezbaterile la 29 mai 1899, pronunțînd decizia în unanimitate la 3 iunie: hotărîrea de condamnare a lui Alfred Dreyfus a fost casată, iar el urma să fie judecat din nou de Consiliul de război din Rennes.

Alfred Dreyfus a fost readus în Franța la 1 iulie 1899. După cinci ani de chinuri fizice și morale, el se găsea într-o stare de totală epuizare. Abia putu vorbi și avea nevoie de îngrijiri speciale pentru a suporta eforturile unui nou proces.

ECOURILE PROCESULUI ÎN ROMÂNIA

Presă franceză și cea internațională era în mare fierbere. Toate privirile erau ațintite spre Rennes. „Afacerea” răscolise și opinia publică din țara noastră. La 4 august, în preajma noului proces, I. Radu semnează în „Lumea nouă”, gazeta săptămînală a Partidului muncitorilor din România, un articol intitulat „Socialiștii și afacerea Dreyfus”, în care scria: „Pentru unii, „afacerea” nu e decît o chestiune judiciară ce trebuie rezolvată de autoritățile competente, pentru alții o caz tipic de ură de rasă, pentru alții o întreagă chestiune socială, pentru alții, în sfîrșit, un întreg complot politic pentru răsturnarea Republicii a III-a și stabilirea la putere a facțiunii militare-clericale... Orice conflict social cît de mic, fie chiar între un singur individ și autoritatea alcătuită, trebuie privit mai înalt, la proporțiile unei chestiuni sociale... „Afacerea” nu este cazul izolat al unui om nedreptățit, ci un caz tipic, o pildă strălucită a unei justiții de clasă și de neam... Cu drept spune Jaurès că va rămîne totdeauna o mîndrie pentru socialiști că lor li se datorează izbînda dreptății în cazul unei nedreptăți dintr-o clasă opusă lor (auzie la faptul că Dreyfus era de origine burgheză... n.a.). Socialiștii au dat pildă de moralitate cea mai superioară ce se poate închipui!”

La 8 august 1899, în aceeași gazetă, C. Z. Buzdugan semnează articolul „Semele luptei”, din care cităm: „Procesul Dreyfus, care acum ține ațintite spre el privirile tuturor țărilor, a tuturor claselor în luptă, nu e decît un pretext al acestor mari lupte. Dreyfus, nenorocita victimă a șovinismului și antisemitismului, nu mai e un simplu om nedreptățit; el întruchiează fără să vrea toate aspirațiile celor însetați de dreptate și de adevăr. De la modul cum se va soluționa acest proces depinde în Franța victoria imediată a marii democrații sau înfrîngerea ei momentană.

Achitarea lui Dreyfus ar fi înfrîngerea militarismului, clericalismului, antisemitismului nu numai în Franța, dar în toate țările; iată pentru ce „afacerea” ține ațintite spre ea privirile întregii lumi și pentru ce „Epoca” d-lui Filipescu face opoziție guvernului francez, iar antisemiții români duc cea mai violentă campanie împotriva lui Dreyfus...”

TRUMFUL DREPTĂȚII

Dezbaterile în fața Consiliului de război din Rennes începură la 7 august 1899. Întrebarea pusă membrilor Consiliului era dacă Dreyfus trădase dușmanului documentele înșirate în borderou. Deși Consiliul de război trebuia să se bazeze pe materialul anchetei efectuate de Curtea de casație, toată cauza a fost reluată de la început și în fața judecătorilor militari ai compărut iarăși numeroși martori, printre care mulți ofițeri superiori, care l-au acuzat pe Dreyfus și de astă dată.

În cursul procesului au avut loc incidente grave. Un necunoscut a tras un foc de revolver asupra apărătorului lui Dreyfus, marele avocat Labori, care a fost rănit și nevoit să lipsească de la proces timp de 15 zile.

Cînd i s-a dat ultimul cuvînt, Dreyfus spuse: „Sînt absolut sigur și afirm în fața țării mele și a armatei că sînt nevinovat. Numai în scopul salvării onoarei numelui meu și al numelui pe care-l poartă copiii mei am suferit timp de cinci ani de zile cele mai îngrozitoare torturi. Scopul acesta sînt sigur că am să-l ating azi, datorită lealității și dreptății dumnea-voastră!”

Însă la 9 septembrie 1899 Consiliul de (Continuare în pag. VIII-a)

Pagina I-a
a ziarului
„L'aurore”
cu articolul
lui Emile Zola

La 14 noiembrie 1897, fratele condamnatului, Mathieu Dreyfus, a adresat ministrului de război, generalul Billot, un denunț împotriva maiorului Esterházy, arătînd că acesta este autorul borderoului, care constituie singura probă oficială de invinuire împotriva lui Alfred Dreyfus. În memoriu se exprima speranța că ministrul, aflînd cine este cu adevărat autorul trădării, nu va întîrzi să facă dreptate.

După o anchetă prealabilă ordonată de ministrul de război, maiorul Esterházy a compărut la 8 ianuarie 1899 în fața judecătorilor, în același loc unde cu peste trei ani în urmă fusese condamnat Dreyfus. Dar ordinul prin care a fost trimis în judecată nu-l învinuia categoric de săvîrșirea unor fapte penale, ci releva că acuzațiile publice aduse lui Esterházy au avut ca efect tulburarea opiniei publice. De aceea se impunea o dezbateră în contradictoriu, în fața justiției, privind aceste acuzații. Formularea putea fi înțeleasă și în sensul că judecarea lui Esterházy trebuia să se facă în interesul acestuia, pentru a-l apăra de atacurile publice. Și în acest sens s-a și desfășurat procesul.

Sotia și fratele lui Alfred Dreyfus au solicitat să fie admiși ca parte civilă în proces, dar instanța a respins această cerere.

După un simulacru de judecată, în cursul căreia au fost totuși respectate aparențele legalității și au fost audiați o mulțime de martori, maiorul Esterházy a fost achitat.

EMILE ZOLA : ACUZ...

Forțele progresiste n-au îngăduit însă înăbușirea adevărului și a dreptății. În sprijinul lor își ridicară glasul în mai toate țările Europei cei ce și-au dat seama că prin persoana lui Dreyfus reacțiunea a dat o lovitură nu numai democrației franceze, ci și cauzei libertăților democratice de pretutindeni.

Printre marile personalități ale vremii care au luat atitudine hotărîtă în favoarea lui Dreyfus a fost și celebrul scriitor Emile Zola, uriaș al condeiului și al curajului civic.

La 14 ianuarie 1898, în ziarul „Aurore” el a publicat celebra sa scrisoare „J'Accuse!” (Acuz), adresată președintelui Republicii Franceze.

După ce expune istoricul procesului Dreyfus și al procesului Esterházy, demonstrînd nevinovăția condamnatului și nevinovăția celui achitat, Zola își încheie scrisoarea astfel:

„Acuz pe locotenent-colonelul du Paty de Clam de a fi fost autorul diabolic, vreau să cred înconștient, al erorii judiciare și de a-și fi apărut apoi opera nefastă timp de trei ani prin mașinațiile cele mai ridicole și mai culpabile.

Acuz pe generalul Mercier de a se fi făcut complic, cel puțin din slăbiciune de caracter, la una din cele mai mari nedreptăți ale secolului.

Acuz pe generalul Billot de a fi avut în mîna probele certe ale nevinovăției lui Dreyfus și de a le fi escamotat, de a

STIRI

TIY'T

BIBLIOTECI

Consiliul central al evreilor din Republica Federală Germania, împreună cu secția europeană a Congresului Mondial Evreiesc au trimis circulații micilor comunități evreiești din țările în care se vorbește limba germană, pentru a le solicita să informeze despre lucrările ce le interesează în vederea organizării unor biblioteci pe teme iudaice în respectivele comunități.

VIZITĂ

Un grup de membri ai „Societății pentru colaborarea creștină-iudaică Augsburg, München, Regensburg”, a întreprins o călătorie de studii la Eisenstadt (Austria), unde au fost găzduiți la „Casa întâlnirii”. În această casă, au fost adăpostiți în anul 1905, 200 de evrei fugiți în urma unui pogrom, asigurându-li-se timp de doi ani adăpost și hrană.

În cadrul călătoriei de studii, grupul a vizitat vechiul ghetou din Eisenstadt și a audiat diferite conferințe, între care „Arta evreiască în antichitate”, „Importanța iudaismului în Austria”, etc. A fost vizitat, de asemenea, cimitirul din Eisenstadt, cu

terat ritmul textului original. „Această nouă și remarcabilă traducere-notează La Revue Encyclopedique Juive-a abolit aproximațiile de vocabular și adaptările stilistice, rezultatul fiind o impresionantă reconstituire a atmosferei biblice care nedă sentimentul contemporaneității textului antic și al actualității sale”.

UMOR SEFARD

În editura Bloom din Londra a apărut o culegere de umor sefard. Culegerea include anecdote și mici povestiri din tradiția orală a sefarzilor din diferite țări ale Europei occidentale. Originala culegere este însoțită de două studii asupra umorului sefard, asupra specificității acestuia, subliniindu-se influența exercitată în acest domeniu de diferitele evenimente din viața comunităților sefardice de-a lungul timpurilor.

DECES

A încetat din viață Otto Schneid, istoric, arhitect, pictor și sculptor. Schneid a fost primul artist care și-a văzut expusă, încă în timpul vieții, una din sculpturile sale la faimosul muzeu Uffizi din Florența. Expozițiile sale de pictură și sculptură s-au bucurat de un mare succes atât în Europa cât și în Statele Unite. Autor a patru lucrări despre arta evreiască, el a publicat, totodată, o culegere de poezii pe teme evreiești, în limba germană. Otto Schneid s-a remarcat, de asemenea, printr-o valoroasă traducere a Cărții lui Rut pe care a ilustrat-o el însuși cu numeroase inspirate gravuri.

COMUNITATE

Cei 2000 de evrei care formează actualmente comunitatea din Hawaii trăiesc, în cea mai mare parte, la Oahu. Foarte puțini dintre ei sînt dispersați în celelalte patru principale insule ale celui de-al 50-lea stat al S.U.A. Comunitatea dispune

de două temple: templul Emmanuel la Honolulu și templul Sof Maarav la Aloha. Pe lângă ambele temple, construcții moderne, ridicate în deceniul trecut, au fost amenajate săli de reuniune și de studiu și au fost organizate biblioteci, desfășurându-se activități de promovare și cunoaștere a valorilor iudaismului.

STUDIU

În editura „Brouwer” din Paris a apărut recent studiul lui Armand Lunel „Note asupra evreilor din Marsilia în evul mediu”, Autorul, descendent al unei vechi familii evreiești din Provence, a reușit o remarcabilă frescă a vieții uneia dintre cele mai vechi comunități din Franța, ale cărei începuturi, atestate documentar, pot fi găsite în anul 1005. Amintim că Armand Lunel, istoriograf pasionat al trecutului iudaismului francez, a mai scris două lucrări în acest domeniu, lucrări publicate în 1968 și, respectiv 1971. Una se referă la comunitatea din Carpentras, cealaltă la sinagogile vechi din Provence.

COMEMORARE

Pe frontispiciul unui vechi imobil din Amsterdam a fost dezvelită recent o placă comemorativă consemnând faptul că acolo a funcționat în trecut casa de editură „Proops”. Ceremonia marca împlinirea a două secole de la înființarea, în iunie 1774, de către Solomon ben Joseph Proops a unei edituri care s-a ilustrat prin tipărirea a numeroase lucrări ebraice, liturgice sau de comentarii talmudice. Din tată în fiu, editura a continuat de-a lungul a trei generații, pe parcursul a 150 de ani, o activitate bogată, grație căreia Amsterdamul a devenit, o bună bucată de vreme, unul din principalele centre editoriale ebraice.

DUPĂ CINCI SECOLE...

Cinci secole după închiziție, s-a deschis la Toledo un restaurant ritual. Restaurantul e destinat marelui număr de turiști care vin să viziteze vestigiile înfloritoarei vieți spirituale desfășurate în trecut de comunitatea sefară de pe acele meleaguri. Afluxul de turiști a fost impulsionat de restaurarea recentă a unor asemenea monumente arhitectonice ca sinagoga „la Bianca” și faimosul templu „del Transito”. Actualmente se desfășoară lucrări de restaurare a unui număr de peste 20 de vechi imobile-monument din cartierul evreiesc „la juderia”.

OMAGIU

În cadrul festivităților marcând cea de-a 50-a aniversare a sinagogii „Victoriei” din Paris, a fost adus un meritat omagiu celui care de 30 de ani oficiază la acest lăcaș de rugăciune, cantorul Shalom Berlinski. Chiar în ziua aniversării a apărut o casetă conținând trei discuri realizate de renumitul cantor, reunite sub titlul „Cind Israel se roagă”. Este vorba de discuri cu melodii liturgice și hasidice, imprimate de Shalom Berlinski, cu concursul Orchestrei Concertelor Colonne și a corului dirijat de Jean-Paul Kreder.

IDIȘUL ÎN S.U.A.

City College din New York, care în urmă cu 25 de ani a înscris — primul în Statele Unite — idișul în programul său de studiere a limbilor străine, a anunțat că numărul participanților la cursurile de idiș s-a dublat pe parcursul ultimului deceniu. La început, idișul făcea parte din catedra de limbi germanice. În ultimii trei ani funcționează însă o catedră distinctă de limba și literatura idiș. Începînd cu precedentul an universitar, în cadrul catedrei amintite, se predă un curs asupra „continuității și a schimbărilor în literatura idiș”. Sub egida aceleiași catedre a început elaborarea unui dicționar idiș-american.

ANIVERSARE

Printr-o serie de manifestări, printre care și emitearea unui timbru comemorativ, a fost marcată împlinirea a 300 de ani de la atestarea documentară a prezenței unei comunități evreiești la Gibraltar. Primele familii evreiești au fost semnalate la Gibraltar în anul 1674. Abia cu 25 de ani mai târziu, evreii au primit însă în mod oficial dreptul de a se instala pe „Sîncă”. O lege specială promulgată în 1709 de parlamentul britanic, le acorda drepturi cetățenești depline.

Astăzi, comunitatea din Gibraltar numără 700 de membri, adică circa trei la sută din întreaga populație a teritoriului. Majoritatea sînt descendenți ai emigranților din Africa de nord. Comunitatea dispune de patru sinagogi și o sală destinată întrunirilor comunitare.

AFACEREA DREYFUS

(Urmare din pag. VII-a)

război, cu 5 voturi contra 2, l-a declarat din nou vinovat pe Alfred Dreyfus și l-a condamnat la detenție pe 10 ani.

Sentința de la Rennes a provocat stupeoare și indignare în lumea întreagă, opinia publică fiind convinsă de nevinovăția lui Dreyfus. Guvernul francez a recurs atunci la o stratagemă. El a propus grațierea condamnatului, ceea ce a și fost acceptat de Dreyfus la insistențele familiei sale.

Un ordin de zi pe armată a anunțat că „incidentul e închis”.

Dreyfus a fost pus în libertate. El nu a încetat însă să-și afirme deplina nevinovăție. „Afacerea” continua să agite viața politică franceză.

După pronunțarea sentinței de la Rennes au rămas în suspensie mai multe procese legate de afacerea Dreyfus. Colonelul Picquart era urmărit de autoritățile militare, văduva lt.-col. Henry persista în a intenta proces de calomnie împotriva omului politic „dreyfusard” Joseph Reinach. E. Zola se interesase în Franța și putea reîncheie procesul său, generalul Mercier, pus sub acuzare de guvernul Dupuis, mai putea fi judecat. Pentru a împăca spiritele, guvernul a reușit ca la 24 decembrie 1900 să se adopte o lege de amnistiere a tuturor faptelor penale conexe cu afacerea Dreyfus, lege care a declarat de asemenea stinse toate procesele în curs de judecată.

Într-o atmosferă politică mai calmă, de întărire a forțelor democratice franceze, Alfred Dreyfus, a introdus o cerere de revizuire a celei de-a doua condamnări. După o nouă anchetă de nouă luni, în timpul căreia în Franța au avut loc alegeri care au dus la formarea unui parlament și a unui guvern cu o puternică majoritate democratică, la 17 iulie 1906 plenul Curții de casație, cașind sentința de la Rennes fără trimitere, l-a achitat în unanimitate de voturi pe Alfred Dreyfus.

Sub semnătura conșcutului militant al mișcării muncitorești din țara noastră, M. Gh. Bujor, evenimentul a fost salutat într-un articol publicat în săptămînalul social-democrat „România muncitoare” nr. 19 din 9—16 iulie 1906, sub titlul „Triumful adevărului”. Motoul era un citat din Zola: „Adevărul e în mers și nimic nu-l va putea opri!”. Autorul scria: „În sfîrșit, vestirea profetică a marelui om și-a văzut împlinirea. Adevărul a triumfat în cele din urmă și dreptatea a venit să încununze fruntea martirului. Dreyfus astăzi respiră liber... E mai presus de toate mîndru de acest triumf al adevărului proletariului socialist, care a luat o parte atât de importantă în marea cruciadă de opt ani de zile, care i-a asigurată cu adevărat izbîndă... Peste toate se ridică însă o figură, o statură de uriaș și o frunte de geniu, o pătrundere de profet și o energie de neînfrînt, se ridică Emile Zola. De la intrarea lui în luptă,

afacerea a luat o altă întorsătură. El a priceput dintr-o dată toate unelțiile, falsurile, crimele statului-major pe care le-a destăinuit Franței și lumii întregi prin celebra, energică și clasică lui scrisoare: „J'accuse!”. Triumful adevărului e și triumful lui Zola. Dar el nu a avut norocul să-și vadă încoronate lupta și sacrificiul...”.

Emile Zola murise în 1902.

La 13 iulie 1906, a doua zi după pronunțarea achitării lui Dreyfus, Senatul francez a votat o moțiune prin care aducea omagii curajului civic al lui Scheurer-Kestner și Trarieux, senatorii decedați între timp, care luptaseră cu multă pasiune pentru dreptate, și se dispunea ca busturile acestor „mari cetățeni” să fie așezate în galeria Senatului, iar Camera Deputaților a votat transferarea rămășițelor pămîntești ale lui Zola la Panteon.

Alfred Dreyfus a fost reincadrat în armată cu gradul de șef de escadron, iar lt.-col. Picquart i s-a conferit gradul de general de brigadă prin legi votate cu mare majoritate de corpurile legiuitoare franceze.

Anunțînd rezultatul scrutinului, Brisson, președintele Camerei, spuse: „Președintele înregistrează cu mîndrie acest vot, care consacră triumful justiției”.

Alfred Dreyfus a fost numit cavaler al Legiunii de onoare. Decorația i-a fost remisă în fața unui careu de militari de toate gradele în același loc unde cu doisprezece ani în urmă suferise supliciu degradării.

פון נח ביני אברהם אבינו

קיינ מאל — לערנט אונדז אט די געזעצטע, וואס איז אלט ווי די אמונה אונדערע — קיין מאל האָבן נישט געזינג די פילן, צי די נאכפאלגער ויערע, ווי דאָפּינירט זיי זאלן נישט זיין וועלן זיין נישט קענען בייקן מען די זאנגען, דער סימבאל פון שפּערישער ארבעט. די וויי- כוהנים צווישן צוויי לעבנס הש' קמת קענען נישט באשלאסן ווערן אויפן שלאכטפּעלד, און דאָס אויפראַטונגס געווער קען נישט איבערצייגן די מענטשן ווער עס האָט רעכט. נאר אויפן פּעלד פון די זאנגען, פון פּירד' לעכן פארמעסט אין שאַפּנדי- קער ארבעט, נאָר אויפן געביט פון דער מי צו בילעגען פאַר גען שפּייז און וואוילטאַג און די מענטשן, נאר דאָס קען אַר- בערציגן ווער עס איז גערעכט. דער עפּילאָפּון דער מלחמה; דער מלך פון סדום, איינער פון די אליאירטע מלכים — זינט אויך די מלחמה ווי אלע וועלט נאָכפאלגער, ווי א געלעגנהייט צו ראבערען. דער לייגט פאַר אברהמען אז זיי זאלן זיך צע- טיילן, ווייל אנדערש קען ער זיין נישט פאַרשטעלן קיין אַר- דער וועלט פון פונעם זיג ווי פאַר- רייך צו ווערן און צו פאַר- שקלאָפּן מלך דאַרף דאָס דאָס- סדומישע אַלץ דאַרף דאָס דאָס- רויב פאַרטיילט ווערן אויז; תן לי הנפש והרכוש קח לך. גיב מי די נפשות און דאָס פאַר- מעגן זיין (בראשית יד- כא).

מאל זענען די אויחנס נישט געווען גענוג בראנדקייט און די שווערן גענוג אויסגעשאמט און זיי זאלן זיין כוחו צו פאַר- ניכטן די איראלע פון יושר און פאַרביידערונג צווישן די מענטשן.

נימרוד אסרלייבט נישט דער אייניקער מלך. סע קומט אויף אַרץ אנדערע. יעדערן איינעם האָט געלונגען צו אונטערדיקן איין אַדער מערער פּעלקער. די עקזיסטענץ פון די פאַרפאַכטן רישע טראַנען זענען גורם מלחמות, אין דער דאָזיקער סדרה ווערן דערציילט אפּפּעקן פון דער פּרשע פון מלחמה, וועלכער די מענטשן זענען גער- טריבן געווארן זיך אויסצוקוי- לען אַינער דעם צווייטן, כדי צו באַפּריידיקן די פרעספּירע אַר- בעליבתיים. צוויי 'מלכישע' אר- ליארטע פּירן צווישן זיך מלחמה אין עמק השידים. אברהם אבינו אינספּירעוועלכער כדי א סוף צו מאַכן צו אַט די ווילדע שאַכטן דורך א סימבאלישער סצענע וואָס איז פול מיט באַטייטן. ער אַר- מדרש דערציילט אַז עס איז פאַר- געקומען אַן אויסטערלישע שלאַכט צווישן אברהמען מען- טשן און די מערצענאָרן פון די מלכים. די לעצטע האָבן גע- וואָרפן מיט פּיילן צו די אַר- אברהמיטן, ווידער אברהמען מענטשן האָבן געוואָרפן מיט וואַנגען פון ווייץ. צום סוף האָבן באַויגט — נישט די פּיילן — נאַר די זאנגען.

די זון שינט פאַר אלע מענטשן גלייך

און א יאר פאַר דער יונגער רובין קיין ירושלים כדי זאלן שולן אַר- שטודירט און דער קונסט-אָפּדעמיע פון פאַריז. אַלן אַרבעטס פונעם יאר 1941 קענט ער זיך צוריק אליין, קודם איז זיין געבוירן-שטאָט אין גאַלאַק, און תּיכּף נאָכ פאַרענדיקן פון דער צייכען.

צו די 17 יאָר פאַר דער יונגער רובין קיין ירושלים כדי זאלן שולן אַר- שטודירט און דער קונסט-אָפּדעמיע פון פאַריז. אַלן אַרבעטס פונעם יאר 1941 קענט ער זיך צוריק אליין, קודם איז זיין געבוירן-שטאָט אין גאַלאַק, און תּיכּף נאָכ פאַרענדיקן פון דער צייכען.

און א יאר פאַר דער יונגער רובין קיין ירושלים כדי זאלן שולן אַר- שטודירט און דער קונסט-אָפּדעמיע פון פאַריז. אַלן אַרבעטס פונעם יאר 1941 קענט ער זיך צוריק אליין, קודם איז זיין געבוירן-שטאָט אין גאַלאַק, און תּיכּף נאָכ פאַרענדיקן פון דער צייכען.

דוד אויסטראַך ע"ה

נצח זיך, ווען דער פּאַדעם פון זיין לעבן האָט זיך אַבערבערייט און דאָס געזאָגט אַר- פאַרשטומט געוואָרן, געפֿינט זיך די מענטשליכע דערביי. אַיִן גרויסע משפּחה, געאייניקט פון דעם זעלביקן גרויסע פּאַדווער, די מענטשן, די בישישטענדיקע און זיי זאלן זיין פילן פּרינדי, ברודער פון דעם זעלביקן קינסטלישען געפֿיל, איזט אונטערגעטויט ווי ווייטיק, אויך דאָס איז א וואונדער, דער וואונדער פון דער קונסט פון די גרויסע קינסט- לער, וועלכע האָבן פון תּמיד און אין אלע צייטן געדינט די מענטשן, דאָס לעבן.

דוד אויסטראַך איז געשטאַרבן, דאָס טרויער- רייקע גייעט האָט זיך פאַרשפּרייט אַיבער דער וועלט אין איין סעקונדע, אויפּגעקלאַפּט אַיבער פאַרשפּרייט און באַדויערן אין די נשמות, געפּלעט קייט אין מאַסקע און און אַדעס, די שטאַט אין וועלכער ער האָט צום פּרשום מאל געזען צוריק מיט 66 יאָר דאָס טאַגליכט, אַבער אַיבער אין אַס- טעראַדאָם, וואו דער גורל האָט געוואָלט אַז ער זאָל צומאַכן די אײַגן, און פאַהיז און נייַיאַר, און פאַרזאָגט און סידיי, אַיבערלאַז האָט ער זענען פאַראַן מענטשן וועלכע ניגמט געמוט האָבן וויבירט און פּיל מאל אונטערן בליק פון זיין בויגן, דער לעצטער אַקאַד פון זיין לעבנס-סימפּאָניע ברודער, דערנעבעסטער זי, און זיי זאלן זיך פּילן פּרינדי, דאָס איז דער לעצטער וואונדער פון אַס דעם מוויק-לישומאַכער.

אמעריקאַנער דעלעגאַציעס באַזוכן אונדז

דעם אינטערעסע וואָס אונדער קיבוץ רופּט אַרויס און אויסלאַנד דריקט זיך אַרויס צווישן אַנדערן, אויך אין די פאַרשידענע דעלעגאַציעס וואָס קומען זיך באַקענען זייערע מיט אונדערע רעאליזירונגען, בפרט פאַר די גרויסע יידישע אַרגאַניזאַציעס פון אַמעריקע און עס זענען כמעט א טראַדיציע, אַז פּעריאָדיש זאָלן זיי שיקן זייערע פאַרשטייער קיין רומעניע, כדי צו מאַכן א פאַרלייך מיט דער פּאַרפּאָרונג פון אונדער יידישן קיבוץ. אַט די באַזוכן זענען די וויכטיקער בייטראַג צו א בעסערער קעגנזייטי- קער דערקענונג, אַיינצושטעלן גוטע באַזיאַונג- גען צווישן אונדערע קהילות, באַזירט אויף אַל- טונג און קעגנזייטיקער שעצונג, און גלייכצייטיק א קאָנקרעטע אַילוסטראַציע פון דער פּולשטע- זייקער פּרייהייט פון וועלכער מיר געניסן, צו- זאַמען מיט די אַנדערע ברידער פונעם לאַנד.

אין די לעצטע צען טעג, למשל, האָבן מיר אויפגענומען די באַזוכן פון צוויי דעלעגאַציעס פון דער גרויסער אַרגאַניזאַציע ווייטער דויער- איש אפיל פון די פאַראייניקטע שטאַטן. די ער- שטע דעלעגאַציע, אָנגעפירט פון ה' פּריד' מאַן פון נייַיאַרק, האָט באַזוכט, אַהויך די רע- ליגיעזע קולטורעלע און הילף-אינסטיטוציעס פון דער פּענעראַציע פון די יידישע קהילות אין רומעניע און פון דער בוקאַרעשטער קהילה, אויך קהילות פון אַט, באַטשאַן, דאַראַראַ, דערנאָך די קהילות פון אראד, טימישאַראַ,

דעם אינטערעסע וואָס אונדער קיבוץ רופּט אַרויס און אויסלאַנד דריקט זיך אַרויס צווישן אַנדערן, אויך אין די פאַרשידענע דעלעגאַציעס וואָס קומען זיך באַקענען זייערע מיט אונדערע רעאליזירונגען, בפרט פאַר די גרויסע יידישע אַרגאַניזאַציעס פון אַמעריקע און עס זענען כמעט א טראַדיציע, אַז פּעריאָדיש זאָלן זיי שיקן זייערע פאַרשטייער קיין רומעניע, כדי צו מאַכן א פאַרלייך מיט דער פּאַרפּאָרונג פון אונדער יידישן קיבוץ. אַט די באַזוכן זענען די וויכטיקער בייטראַג צו א בעסערער קעגנזייטי- קער דערקענונג, אַיינצושטעלן גוטע באַזיאַונג- גען צווישן אונדערע קהילות, באַזירט אויף אַל- טונג און קעגנזייטיקער שעצונג, און גלייכצייטיק א קאָנקרעטע אַילוסטראַציע פון דער פּולשטע- זייקער פּרייהייט פון וועלכער מיר געניסן, צו- זאַמען מיט די אַנדערע ברידער פונעם לאַנד.

אין די לעצטע צען טעג, למשל, האָבן מיר אויפגענומען די באַזוכן פון צוויי דעלעגאַציעס פון דער גרויסער אַרגאַניזאַציע ווייטער דויער- איש אפיל פון די פאַראייניקטע שטאַטן. די ער- שטע דעלעגאַציע, אָנגעפירט פון ה' פּריד' מאַן פון נייַיאַרק, האָט באַזוכט, אַהויך די רע- ליגיעזע קולטורעלע און הילף-אינסטיטוציעס פון דער פּענעראַציע פון די יידישע קהילות אין רומעניע און פון דער בוקאַרעשטער קהילה, אויך קהילות פון אַט, באַטשאַן, דאַראַראַ, דערנאָך די קהילות פון אראד, טימישאַראַ,

דער מאַלער ראובן רובין ע"ה

שטער וועלט-מלחמה לעבט ער א צייט אין דער בוקעווינע, וואו ער ווערט באפריינט מיט די יידישטישע קרייזן און מיטן מאלער ארטור קאָלער, מיט וועלכע ער פאַרס צוזאַמען קיין אַר- מעריקע. אין נייַיאַרק אַרגאַניזירן זיי און יאָר 1922 אויסשטעלונג וואָס האָט געזאַט גרויס דערפאַל און ער ווערט אַנעקומען ווי אַן עקס- צענט פון דער מאַדערנער מאַלעריי.

אין פּרילינג 1923 באַזעצט ער זיך אויף טענ- דיק אין ווייטשיל, די אויסשטעלונג פון סענ- דאָס, וואָס אַנטהאַלט 74 לייכטן, אין יאָר 1924, האָט אים קונה סע ווערען ווי אַינעם פון די אַריגינעלסטע מאַדערנע מאַלער.

ראובן רובין איז געבליבן צוגעבונדן צו זיינע געבוירענדיגענטן, ער האָט געזאַט די סאָסטיפּאָק- ציע צו זיין דער ערשטער אמבאסאַדאָר פון מדינת ישׂראל אין רומעניע. ווי דער אמבאַסאַד אַר און, דערנאָך, בוי און דער לעצטער מינוט פון זיין לעבן, ווי דער פּרעזידענט פון דעם פאַרייניקטן ישׂראל רומעניע, האָט ער אַרויסגעוויזן זיין טיפע ליבשאַפט און שעצונג צו זיין גע- בויירלאַנד.

שטער וועלט-מלחמה לעבט ער א צייט אין דער בוקעווינע, וואו ער ווערט באפריינט מיט די יידישטישע קרייזן און מיטן מאלער ארטור קאָלער, מיט וועלכע ער פאַרס צוזאַמען קיין אַר- מעריקע. אין נייַיאַרק אַרגאַניזירן זיי און יאָר 1922 אויסשטעלונג וואָס האָט געזאַט גרויס דערפאַל און ער ווערט אַנעקומען ווי אַן עקס- צענט פון דער מאַדערנער מאַלעריי.

אין פּרילינג 1923 באַזעצט ער זיך אויף טענ- דיק אין ווייטשיל, די אויסשטעלונג פון סענ- דאָס, וואָס אַנטהאַלט 74 לייכטן, אין יאָר 1924, האָט אים קונה סע ווערען ווי אַינעם פון די אַריגינעלסטע מאַדערנע מאַלער.

ראובן רובין איז געבליבן צוגעבונדן צו זיינע געבוירענדיגענטן, ער האָט געזאַט די סאָסטיפּאָק- ציע צו זיין דער ערשטער אמבאסאַדאָר פון מדינת ישׂראל אין רומעניע. ווי דער אמבאַסאַד אַר און, דערנאָך, בוי און דער לעצטער מינוט פון זיין לעבן, ווי דער פּרעזידענט פון דעם פאַרייניקטן ישׂראל רומעניע, האָט ער אַרויסגעוויזן זיין טיפע ליבשאַפט און שעצונג צו זיין גע- בויירלאַנד.

דוד אויסטראַך ע"ה

נצח זיך, ווען דער פּאַדעם פון זיין לעבן האָט זיך אַבערבערייט און דאָס געזאָגט אַר- פאַרשטומט געוואָרן, געפֿינט זיך די מענטשליכע דערביי. אַיִן גרויסע משפּחה, געאייניקט פון דעם זעלביקן גרויסע פּאַדווער, די מענטשן, די בישישטענדיקע און זיי זאלן זיין פילן פּרינדי, ברודער פון דעם זעלביקן קינסטלישען געפֿיל, איזט אונטערגעטויט ווי ווייטיק, אויך דאָס איז א וואונדער, דער וואונדער פון דער קונסט פון די גרויסע קינסט- לער, וועלכע האָבן פון תּמיד און אין אלע צייטן געדינט די מענטשן, דאָס לעבן.

דוד אויסטראַך איז געשטאַרבן, דאָס טרויער- רייקע גייעט האָט זיך פאַרשפּרייט אַיבער דער וועלט אין איין סעקונדע, אויפּגעקלאַפּט אַיבער פאַרשפּרייט און באַדויערן אין די נשמות, געפּלעט קייט אין מאַסקע און און אַדעס, די שטאַט אין וועלכער ער האָט צום פּרשום מאל געזען צוריק מיט 66 יאָר דאָס טאַגליכט, אַבער אַיבער אין אַס- טעראַדאָם, וואו דער גורל האָט געוואָלט אַז ער זאָל צומאַכן די אײַגן, און פאַהיז און נייַיאַר, און פאַרזאָגט און סידיי, אַיבערלאַז האָט ער זענען פאַראַן מענטשן וועלכע ניגמט געמוט האָבן וויבירט און פּיל מאל אונטערן בליק פון זיין בויגן, דער לעצטער אַקאַד פון זיין לעבנס-סימפּאָניע ברודער, דערנעבעסטער זי, און זיי זאלן זיך פּילן פּרינדי, דאָס איז דער לעצטער וואונדער פון אַס דעם מוויק-לישומאַכער.

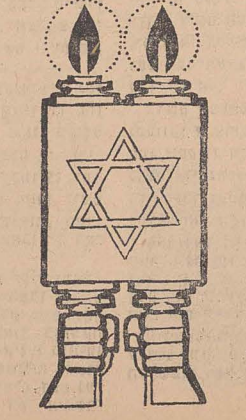
נצח זיך, ווען דער פּאַדעם פון זיין לעבן האָט זיך אַבערבערייט און דאָס געזאָגט אַר- פאַרשטומט געוואָרן, געפֿינט זיך די מענטשליכע דערביי. אַיִן גרויסע משפּחה, געאייניקט פון דעם זעלביקן גרויסע פּאַדווער, די מענטשן, די בישישטענדיקע און זיי זאלן זיין פילן פּרינדי, ברודער פון דעם זעלביקן קינסטלישען געפֿיל, איזט אונטערגעטויט ווי ווייטיק, אויך דאָס איז א וואונדער, דער וואונדער פון דער קונסט פון די גרויסע קינסט- לער, וועלכע האָבן פון תּמיד און אין אלע צייטן געדינט די מענטשן, דאָס לעבן.

דוד אויסטראַך איז געשטאַרבן, דאָס טרויער- רייקע גייעט האָט זיך פאַרשפּרייט אַיבער דער וועלט אין איין סעקונדע, אויפּגעקלאַפּט אַיבער פאַרשפּרייט און באַדויערן אין די נשמות, געפּלעט קייט אין מאַסקע און און אַדעס, די שטאַט אין וועלכער ער האָט צום פּרשום מאל געזען צוריק מיט 66 יאָר דאָס טאַגליכט, אַבער אַיבער אין אַס- טעראַדאָם, וואו דער גורל האָט געוואָלט אַז ער זאָל צומאַכן די אײַגן, און פאַהיז און נייַיאַר, און פאַרזאָגט און סידיי, אַיבערלאַז האָט ער זענען פאַראַן מענטשן וועלכע ניגמט געמוט האָבן וויבירט און פּיל מאל אונטערן בליק פון זיין בויגן, דער לעצטער אַקאַד פון זיין לעבנס-סימפּאָניע ברודער, דערנעבעסטער זי, און זיי זאלן זיך פּילן פּרינדי, דאָס איז דער לעצטער וואונדער פון אַס דעם מוויק-לישומאַכער.

דברי תורה

לשמה, ויזכה לעושר להסתפי קות ומוכח יוכה גם לשמה. שם משמעות הרב מוויקנא יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו. אמנם התורה הבטיחה ל- המשמאילים שהקדוש ברוך הוא יברכם במידת ההתמקות. ו- אז תצויירן אצלו בהינתן עושר. כי איהו עשיר, השמח בחלקו (אבות תהלת פקד ד'). הרי ברכם השם בשהי ברכות, בעושר ובהתמקות. ואם כן ושהיה לו עושר והתמקות ולא יחסר לו כלום, הוואי לימד לשמה. וזהו כוונת חז"ל. 'לעולם ישוקו אדם בתורה ובמצות שלא

לשמה, ויזכה לעושר להסתפי קות ומוכח יוכה גם לשמה. שם משמעות הרב מוויקנא יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו. אמנם התורה הבטיחה ל- המשמאילים שהקדוש ברוך הוא יברכם במידת ההתמקות. ו- אז תצויירן אצלו בהינתן עושר. כי איהו עשיר, השמח בחלקו (אבות תהלת פקד ד'). הרי ברכם השם בשהי ברכות, בעושר ובהתמקות. ואם כן ושהיה לו עושר והתמקות ולא יחסר לו כלום, הוואי לימד לשמה. וזהו כוונת חז"ל. 'לעולם ישוקו אדם בתורה ובמצות שלא

פּינאַל-אקאַדן קלינגען אַפּ און דער סימפּאָניע פון דער ערדישער עקזיסטענץ פונעם ערשטן פון אונדערע אבות. זיי סינטעטיזירן דעם 'ברך בכל', געבענעטע אין אַדווענטיג, האָט האָט אים אַן אַבערטייט גע- פירט אין אלע זיינע באַיאַמוז- גען צום גוטן, אויך זיין גאַנצן וועג וואָס ער האָט אַדורכגע- מאַכט אויף אַס דער וועלט קאָדדיק אויף-צוריק, דערנעס-ט

פון נחן ביו צו אברהם אבינו

פון רב הכולל ר"ר דוד משה רון

קינס נאכפאלגער

ותחת הארץ לפני האלקים ותמלא הארץ חסד. אז די ערד איז געווען און ארדאריבן געווארן פאר גאס און די ערד איז פול גע' הארן מיט רויב (בראשית ו-יא). זיניקע אבער די ערד איז גע' ווען רחובותיק און רייד. זיי וואלטן געווען געקאנט לעבן אלע אים שפע און עשירות. די ערד און די טייכן מיט אלע זייערע לעבעדיקע געשעפטענישן זענען געשטאנען אונטער זייער רשות כדי צו בויען א גליקלעך לעבן פאר די מענטשן.

זייערע לעבעדיקע געשעפטענישן זענען געשטאנען אונטער זייער רשות כדי צו בויען א גליקלעך לעבן פאר די מענטשן. זייערע לעבעדיקע געשעפטענישן זענען געשטאנען אונטער זייער רשות כדי צו בויען א גליקלעך לעבן פאר די מענטשן. זייערע לעבעדיקע געשעפטענישן זענען געשטאנען אונטער זייער רשות כדי צו בויען א גליקלעך לעבן פאר די מענטשן.

זייערע לעבעדיקע געשעפטענישן זענען געשטאנען אונטער זייער רשות כדי צו בויען א גליקלעך לעבן פאר די מענטשן. זייערע לעבעדיקע געשעפטענישן זענען געשטאנען אונטער זייער רשות כדי צו בויען א גליקלעך לעבן פאר די מענטשן. זייערע לעבעדיקע געשעפטענישן זענען געשטאנען אונטער זייער רשות כדי צו בויען א גליקלעך לעבן פאר די מענטשן.

זייערע לעבעדיקע געשעפטענישן זענען געשטאנען אונטער זייער רשות כדי צו בויען א גליקלעך לעבן פאר די מענטשן. זייערע לעבעדיקע געשעפטענישן זענען געשטאנען אונטער זייער רשות כדי צו בויען א גליקלעך לעבן פאר די מענטשן. זייערע לעבעדיקע געשעפטענישן זענען געשטאנען אונטער זייער רשות כדי צו בויען א גליקלעך לעבן פאר די מענטשן.

אברהם — דער פאָטער פון די פעלקער

זייערע לעבעדיקע געשעפטענישן זענען געשטאנען אונטער זייער רשות כדי צו בויען א גליקלעך לעבן פאר די מענטשן. זייערע לעבעדיקע געשעפטענישן זענען געשטאנען אונטער זייער רשות כדי צו בויען א גליקלעך לעבן פאר די מענטשן. זייערע לעבעדיקע געשעפטענישן זענען געשטאנען אונטער זייער רשות כדי צו בויען א גליקלעך לעבן פאר די מענטשן.

צייטשריפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

דערשיינט צוויי מאל אין חודש 1.11.1974 בוקארעסט *

רבי מאיר פון ראָטענבורג (מהר"ם)

(א קאפיטל יידישע געשיכטע)

אין דרייצנטן יארהונדערט האָט אין דער דרייטער פראַנצויזישער רעפּובליק געלעבט דער מהר"ם (מורנו הרב רבי מאיר), וועלכער האָט אין דער דאָזיקער שטאָט פּאַרענעס די באַשייד פּענעטלע אלס רב. אָבער וועלכער איז פּאַקט טיש געווען דער רב הכולל פון דער גאַנצער דאָרטיקער געגנט.

דער מהר"ם איז געבוירן אין יאָר 1215 און איז דערצו געוואָרן אויף די העברעאישע רב'ן ליניע צו לימודים און שוין אין זיין פּרערע יונגס איז ער געווען א תלמיד פון דעם באַוואָוסטן רב אין זיין פּראַנצ, רבי יחיאל בר' יוסף פון פּאַר ריי, וועלכער איז געווען א גרויסער פּערזענלעכער קייט און האָט גאָט אַנטוויקלט גענומען אין יאָר 1242 און דעם ירויכט וועגן תלמוד, וואָס איז פאַרענטקומט צו יענער צייט אין פּאַרעס און אין וועלכע עס האָבן אַנטוויקלט גענומען גרויסע יידישע און נישט-יידישע פּערזענלעכקייטן. דער סוף פון דעם ירויכט איז געווען, וואָס מען האָט אין א געוויסן טאָג אָנגעבאָרעט, אויף אַן עפּענטלעכן פּלאַץ אין מיטן דער שטאָט פּאַרעס, 24 ווענטער מיט תלמוד'ס פּערס און זיין פּאַרברענט אויפן שייטער-הויפּן.

דאָס דאָזיקע אויסערגעוואָונלעכע געשעעניש האָט ארויסגעדרוּפן א טיפּן טרערער צווישן די ייִדן פון פּראַנצויז, דייטשלאַנד און איטאַליע, לענדער אין וועלכע טייל רבנישע פּערזענלעכע קייטן האָבן אויך אָנגעשריבן קינות, וועלכע זענען געווען געווען און די דאָזיקע שולן און בתי-מדרשים.

אין דער שטאָט רויס איז אפילו וועגן דעם דאָזיקן טרויריקן געשעעניש באַשטימט געוואָרן א ספעציעלער סעק פון געניט.

רבי מאיר פון ראָטענבורג האָט אַזוי אָנגע' שריבן א זייער אינטערעסאַנטע העברעאיש קלאַג ליד, אונטער דעם טיטל, שאַל יסורפה', וועלכעס הויבט זיך אָן מיט די ווערטער: 'פרעג נאָך, די פּראַנצ פּאַרעס פאַרברענטע, וואָס עס איז געוואָרן פון די, וועלכע האָבן פאַרגאַסן טרערן, וועגן זיין טרויריקן געווען.'

דער מהר"ם, א תלמיד פון בעלי תוספות און וועלכער האָט שפּעטער אליין אָנגעשריבן א ריי פּירוש'ים צו אייניקע מכתות פון ש"ס, האָט אין זיינע וואַנדערונגען דורך פּאַרעס געזען קולטור צענטערס, איבערגעלעבט א סך טרויריקע גע' שעענישן, וואָס יידן האָבן דערנעמאכט אין די דאָזיקע לענדער אין יענער צייט.

אויסצוקומענדיק האָט ער זיך באַזעצט אין ראָטענבורג, וואו ער האָט געגרינדעט א ישיבה, און וועלכער עס האָבן געשטרעמט א סך תלמידים פון דער גאַנצער געגנט. וועלכע האָבן שפּעטער פּאַרענעס רבנישע שטעטלעך אין דייטשע שטעט וואו יידן האָבן געוואוינט.

פון די תשובות וואָס ער מהר"ם האָט אָנגע' געשריבן צו די שאלות וואָס רבנישע האָבן אין געשטעלט, ווערן זיי געוואָרן פון א סך טרעק' לעכט געשעענישן, וואָס יידן האָבן איבערגעלעבט אין יענע געגנט צו יענער צייט.

יידן האָבן דעמאלט געלעבט אין דייטשלאַנד אונטער דער ממשלה פון דעם פּאַפּאָלאַ דייטשן הערשער רודאָלף פון האַבסבורג, די גאַנצע צייט פון זיין ריגנ. דערשט איז דער געווען פאר יידן אין לאַנגע קייט פון עטליכע דעס, פּאַרענעס און פון רייב און מאָרד, כדי צו דעקן די גרויסע הוי' צואות פון די מלחמות וואָס ער האָט סכּדער פירט, האָט ער ארויסגעלייגט גרויסע שטייערן אויף די דאָרטיקע יידישע קהילות, וועלכע זענען פשוט פאַרדורמט געוואָרן, נישט זייענדיק בכוח זיין דעקן.

אחוז דעם האָט ער נאָך ארויסגעגעבן א גע' זעק, אַז סאַמעס וויל א זיין אויסוואַנדערן פון זיין מדינה, ווערט זיין פאַרמעגן קאָנפּיקירט פון דער מלוכה, א גרויסער טייל פון די קאַש' פּיקטורע פאַרמעגט אין אויך אריבער צו דער פּירכט, אָבער אזוי ווי א טייל יידן האָבן נישט געקענט אַנטוויקלען די דאָזיקע ריפּות, האָבן זיי דאָס פאַרלאָזט דייטשלאַנד און האָבן זיך בא' זעצט אין אַנדערע מדינות.

אויך דער מהר"ם, נישט קענענדיק צווען די צוואו און רדיפות וואָס די קהילות האָבן געהאַט אויסצושטייען, האָט באַשאַצט צוזאַמען מיט נאָך אייניקע ייִדן, צו פאַרלאָזן דייטשלאַנד בשתקיה און זיך באַזעצן אין אַרץ-ישׂראל, אין א געוויסן טייל האָט ער צוזאַמען מיט זיין שפּחה מיט נאָך לאָזט בסוד די שטאַט רעגערונג, מיט דעם גע' זאָגן דורך דער קאָמאַנדאַנט גענוגט אין אַרץ-ישׂראל.

אין מסוגל צו רעהאביליטירן די אידלע אויפגאבע פונעם מענטש וואס גלייבט אום זיין לוקן און קוסט צו די הויכן, דער מענטש וואס דערקענט זיין וועג און פון זיינע מיט' מענטשן פירט נישט דווקא נאָר אראפ, נאָר איז א המידוק דער' הייבן זיך צו די לויטערסטע הייכן, דאס שפייץ פון שלמות, אַט עס פערשט אין אברהם אבינו, צו ערשט אין זיין גא' מען געווען אברהם, דער פא' טער פון דער וועלט, וואס האָט געוואלט באטייען דער מנהיג וואס איז אין די הייכן, איזא' לירט פון די מאסן, אָבער זיינע מעשים ברענגען אים דער גא' מען אברהם, אב המון גוים, דער פאטער פון א סך פעלקער (בראשית יז-ה). נישט נאָרפאר אין נאציאָנאַלער גרופע, נישט נאָר אין שבת, נישט נאָר פאר זיין פאקל, נאָר פאר אלע, און אונטערשיידן ווייל זיין לעבן' השקפה נעמט ארום די גאַנצע מענטשהייט מיט דער וועלכער ליבשאפט און מיט דער זעלבי' קער פאַרעלעכער דאָר.

אויפגעוואקסן אין זיין פא' טערס הויז, ביים געצנדיגער תרה, טויט ער אַפ נאָך ביי זיין פריער יוגנט די אידיש פון אויסטיילן די מענטשן לויט דעם אפגאט וואס זיי רייען, דער וואס זיך ארום און דערנעבן א וועלט וואס שטעלט מיט זיך פאר איין גאַנצע ארמאגאניע, ער אַנדערעט אין איינציגן בורא, דער אר' ניהודס דערשיינט פאר אים ווי א דערווייבענע ציפורה, וועמענס עלעמענטן פאַר אייניקע אידן אין א שלמותדיקער אהדות, אויך ארום דערגייט ער צום אַנדערען אהדות'הבורא, ווערן זיך ערשטער מענטש וואס געפינט די געטלעכקייט אין זיין אייגענע רעזן.

ניין, סע קענען נישט עקזיס' טירן אפגעטער פון משפחות אדער קאסטעס, סע קען נישט דערלאזן ווערן א מערער אפ' געטער זאלן געווען באשאפן יעדערער איינער אַנדערער גרופע מענטשן, דער יוגבער א' ברהם איז מקיים דעם באיאיש אַנגרע: שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, הויבט אויף צו דער הייך אירעט בליקן און זעט ווער עס האָט באשאפן און דאס אלץ, דער ענטפער, וואס ער גיט אויף אַז דער טראגע, מאכט פון אים דעם וואס פּרע' דיקט די אמונה אין אהדות ה' בורא — אז ווי א נאטיולעכע באגלייט דערשיינט — אין איינציקע מענטשהייט.

דער מלך נימרוד, דער ער' שטער צווישן די מאנארכן פון דער געשיכטע, דער אומהחמנות' דיקער אכור, איז אויך דער ער' שטער פון די פאַרצייטיקע טי' ראנער וואס האָבן געשעלט זייער הערשאפט אויפן יסוד פון צעטיילן די שקלאפן זיינע אין קאסטעס און שבתים, אויף לייצנדיק איינע קעגן די אים' דערע, אונטערן אויסרייז אן זיי בוקן צו פארשידענע מובחנות, אברהם, וועלכע מאכט נישט קיינאליק צווישן מענטשן, וועלכע וזט זיי צו פאַראיי' ניקן, דערשיינט פאר אים ווי מסוכנדיק צו שונא פון שקלאפ' הייט, די פלאמען פון קאלעכ' איווון אין וועלכן נימרוד וויל אים פארניכטן באווייזן זיך א' בער ער זיין צו שוואכע.

(סוף אורף זייט 9)

חסיד'ישער

פאָלק'אָר

א בוך וואָס איז נישט לאנג דערשינען אין פאריז („פראווען חסידות“) עפנט פארן פראנצייזישן ליינער א פנצטער צו דער סודותדי קער וועלט פון חסידות. דאָס איז אן אייגנאָרטיקע העלט, אין וועלכער די נאאיווע און ריינע גלוביקייט וויסט אָפּ די גרענעצן צווישן דעמאל און פאנאסטיש, א וועלט אין וועלכער די אויסדערוויילטע גייען ארויף און אראָפּ אויף דער געזעלעכער ליטער פון יעקב אבינו. דער מחבר פון בוך, אלי וויזעל, איינער פון די אָנגעזענע סטע פארשטייער און דער קאמפאזיטאָר פון דער ליטער ליטעראטור, נעמער דער זאָיקער וועלט דורך זיין געבורט און גורל. דורך דער געבורט וויל ער האָט געעפּט די אויגן און סינגט, אין אַיי נעם פון די אמאָליקע שטעטלעך, אין א סביבה וואָס איז געווען איינגעטונקען אין יידישקייט און אין דער שפאָנונג פון ווארט און משיות. דורכ'ן גורל — ווייל צוזאמען מיט די חסידים פון זיין געבורטשטעטל, דאָס הייסט מיט זיינע לעבער, שנים, שפיל און טול'חברים, איז ער פארשיקט געוואָרן אויף דעם דערנערדיקן וועג פון דער פאמאציע, פון דאָס איבערגעלעבטע דעם דערלי פון יאָרט'ראנגען. ער האָט אָפּגעשטיגן און גיהנום פון אוישוויץ, ער האָט געפילט דעם געגן ריך פון די קומענדיקע יאָרן פון די ברען אויוונס... ס'עגט, חסידים, יאָרן האָט ער געלעבט בשכנות פונעם טויט, אָפּגעטיילט בלויז פון א חוסי'שעטה, ער איז געווען אן ער'ראייה ביי דער גיסה פון זיין וועלט, ער האָט געזען די עלטערן זיינע, די ברידער, די שנינים, די שול'קאַלעגן, דעם צדיק פון שטעטל און אויף דעם שטאַט'ניגער, וועלכע זענען אונטען מיטן פיינער ווילן. צוליב אן אומפארשטעלעכען שפיל פונעם גורל איז ער געשאנענעט געוואָרן. צוריקקומענדיק די קום ענינער זיס פון דער מוצהע פונעם טויט, האָט וויזעל צוגעשריבן א געוויסן זיענן פאר דעם היסטערישן אָפּגעראטעוועטן ווערן זיינען ער האָט איבערגעלעבט ווייל מעטצער האָט דאָ געמוזט איבערלעבן, כדי צו זיין אן עדות, וואָס צו דערציילן פאר דער וועלט נישט נאָר די ס'איז געשען אין אוישוויץ, נאָר אויך וועגן די מאַראלישע און גייסטיקע ווערטן, וואָס זענען דאָרט אומגעבראכט געוואָרן. אזוי איז עס געשען אז דער שרייבער וועגן דער שואה איז געוואָרן דער שרייבער וועגן חסידות, ווייל דאָס לעצטע איז געווען די הערשנדיקע סביבה פון זיין געבורטשטעטל.

איבער מיר וואָלט געוואָלט דעפֿינירן אָפּ די סביבה, וואָלט מיר געזאָגט אז דאָס איז דאָס נאָרווע, שווערן פון פשוטע מענטשן אריבער צו פאמאציען זייער שווערן גורל און דורך זייער פרומקייט'התלהבות האָבן זיי זיך געשאפן און אנדערע געלייטעט. איינער פון די שטעפער פון חסידות, ווי מענדעלע קאַצקער, האָט זייער שטרעפליך דעפֿינירט אָפּ די סביבה באניצער זיך, ווי זיי שטייגן און געווען מיט א משל, אונדזערע נשמות — פלעגט ער זאָגן — האָבן אָרעפּגענידערט פון אונטערן כסא'הכבוד אויף א לייטער, אָבער נאָך דעם ווי זיי האָבן אראָפּ גענידערט, האָט מען זיי לייטער אונטערגענומען. אונדזערע נשמות ווערן אָבער גערופן ארויף צו די קאָפיטווינדליכע הייבן. אייניקע נשמות ריין זיך נישט פונעם אָרט, ווייל וויאזוי קענטען דערגרייכן דעם הימל אָן א לייטער אונדער פראוואן ארויפצוטייגן און ווען זיי פאלן אראָפּ זאָגן זיי צו צו זייערע ווייטערדיקע פרוי און אונדער, ווי דער, פראוואן כסדר, טראַץ די דערגרייכנדיקע ירוחות... די געשיכטע פון

פאָרציענונגען וועגן...

ווען מע משפט א מחבר פארן בית-דין של מעלה...

אין דער חסיד'ישער וועלט ווייסט מען, אז אלע מעשיות, אלע דעריינגענגען, אלע פערן און לידער, וואָס עמעצער האָט אמאָל דערציילט, אָדער אָנגעשריבן, סיי זענען געמאכט מיט א נאָמען, סיי זענען געמאכט מיט א פּסעוודאָנים, סיי מ'האָט זיי דערציילט בשם אומרו, דאָס הייסט אז מ'האָט זיי איבערדעציילט — זענען זיי נייט, צי אָריגינעלע מעשיות, אָדער לידער, נאָר אלע זענען זיי אלטע, נאָך מימים קדמונים.

אויך דאָ, ביים דערציילן אַ מעשה, אָדער זינגען לידער, איז חל דער זאָג פון שלמה המלך: אין חדש תחת השמש. נישט אָפּ קיין נייע מעשה אָדער א ניי ליד אונטער דער זון... אלע מעשיות וואָס מען האָט אמאָל דערציילט, אָדער מע וועט נאָך אמאָל דערציילן, זענען זיי קיין נייע מעשיות, נאָר איבערדעציילטע און איבעראמאָל איבערדערציילטע.

אלע מעשיות אָדער לידער זענען דאָך באשאפן געוואָרן אויף אַיין מאָל, נאָך אין די ששת ימי בראשית, און ווען אונזער אראורלעכער באבב חוה, האָט געוואָלט אייניקע לעפערן אירע צוויי קינדערלעך, קיינאון און הבלען, האָט זי זיי דערציילט די לעבליקע מעשיות, געווענען די לעבליקע לידער, נאָך מיט דער צייט זענען זיי פאָלוירן געגאנגן גען זענען פאָרענטן געוואָרן...

געשעט זשע אמאָל אז איינער דערמאנט זיך אָפּ אַן יענע מעשיות, אָדער לידער, צי אָן ענלעכע מעשה, דערציילט ער זי, און פּוּזעט צי אין א פּאָעס, פארשטייט זיך, אז יעדער אויף זיין אָרפּ, איינער אין א שטענען בלוש, אין א יידן אָדער סאמעט קלייד, מיט שיינע ווערטער, קלינגענדיק פראָזן, מיט מענטשאַפּרן, ווערטלעך, וואָס האָבן א צוויי אונגם כוח און פאראפּן די צוהערער צי די ליינער — און ס'ויל, רחמנא ליצלן, דער ציילן אַ מעשה, צי שרייבן א ליד, אז ס'קומט אויס צו גענעצן, אין א לבוש פון פלאקסענעם צייגוואַר, געלאַעט און געשטיקעוועט. דאָס איז, פארשטייט זיך, אויך א לבוש, אָבער ליינער א נעכענדיקער... וואָס זאָל מען אָבער טון א מענטש, ווער ער זאָל נישט זיין, איך זאָל אָבער אויך נישט מער — ווי א מענטש, אז זינדער בן אדם?!

אין זאָך איז אָבער וויכטיק, זייער וויכטיק נאָך ביים סאמעט אָנהויב, אז דער דערציילער צי דער רייכטער גופא זאָל זיין איבערצייגט, אז דאָס וואָס ער שרייבט איצט, אָס דאָס איז טאקע ממש תורת משה, דאָס בעסטע וואָס מע קען זיין, אָדער וואָס ער איז ביכולת צו נעבן, ווייל, ווען נישט אמאָל ער, דער מחבר, איז נישט פארויכערט אין דעם, וואָס זשע קען ער זיך דערוואָרסן פון די ליינער צי צוהערער זיינען?!

קודם כל דאַרף ער, דער אויטאָר גופא הנאה האָבן פון זיינע שאפונגען... דערציילט מען דאָך, אז דער גרויסער שילד'ליכע, ווען ער פלעגט שרייבן א מעשהלע פלעגט ער אליין, בשעת מעשה, קיינן פאר געלעבעטע...

אז שרייבער, א קינסטלער בכלל, דאַרף זיין א גרויסער מקפיד לגבי זיך גופא. ער דאַרף זיך באמיטן צו נעבן דאָס בעסטע וואָס ער איז בכוח אָנצושרייבן, פאר וואָס? אָס נאָך איין פאָרוואָס... מען דערציילט נאָך אַן אָנמען פון א רבי, אז ער פלעגט זאָגן ביי די שבתדיקע סעודות, זייער שיינע דרושים, טיש'תורהס, אז די צוהערער פלעגן זיך פון זיי לעקן די פינגער, זיך גופא אָבער איז קיין מאָל מיט זיך נישט געווען צופרידן און זיך תמיד גער פילט געקריוועט פון זיינע אייגענע דרושים אָדער תורה'ווערטלעך, הגם ער האָט זיי אזוי שיינ געזאָגט און אויסגעטייטשט, אז זיי האָבן אריינגעדרינגט אין דער שפיניש פון דער נשמה און אין די הערצער פון זיינע צוהערער, מען האָט אָבער באשיינפערלעך גענוטן און אין זיין הייליק פנים, אז דאָס תורה'זאָגן קומט אים אָן זייער שווער, גלייך ער וואָלט געטון א שווערע עבודה, הגם ער האָט די תורה געזאָגט מיט שמחה, איז ער געווען ווי געפלאַנט פון א געדאַנק, ווי ער וואָלט געפראוואָרט אריבערגיין ווי אריבער א שטריוכלונג און קען אים זייער שווער איבערהיפּן. די מקור'ים ביים האָבן עס נישט אַיין מאָל אין אַכט גענומען, אָבער זיי האָבן נישט פארשאטאָרט די סיבה דערפון.

אין מאָל האָבן זיי צווישן זיך אָפּגעטרעדט און באשאַלטן אים צו שטעלן אָפּ די פּאַנעל, אז ער זאָל זיי אויפ'לעזן, פאר וואָס ער איז אזוי ווי אומצופרידן מיט זיינע תורה'ווערטלעך, בעת זיי, זיינע חסידים, זענען נשמתם ווען זיי הערן זיך צו און זענען איבערצייגט אז דאָס וואָס זיי הערן פון זיין פּה'קדוש איז גאנץ באשטימט געזאָגט גע'וואָרן נאָך ביים הרי"סיני בשעת מתן תורה...

דערציילט מען אז דער צדיק האָט זיי געזאָלט האָבן געענטפערט בזה הלשון:

— אמח, די תורה איז אייביק, אי אלט אַי ניי — זי איז נצחית, אמח, איך זאָג אַיין טאקע נישט קיין נייט, דאָס אלעס איז נאָך געזאָגט געוואָרן צו משה רבינו, אָבער דעם איך, דער שטן האָט זיך זיינע שטיק, איך האָב טאקע מואז אז איך קען עפעס צו ליגן וואָס ס'איז נישט געזאָגט געוואָרן אויפן הר סיני, אָדער חליה ארויסלאָגן עפעס וואָס איז וואקא יאָ געזאָגט געוואָרן, קען דען דער מענטשלעכער זכרון און מוח אלעס געדענקען, גענוי אזוי ווי ס'האָבן עס געהערט אונדזערע אראורלעכער בעת די קולות וברקים, ווען מ'האָט זיי געגעבן די עשרת הדברות?

איך דערפאר בין איך געגערערט... איך בין נישט געגערערט אויף דעם וואָס איך זאָג אין מייענע דרושים, נאָר וויאזוי איך זאָג זיי... איך באמי זיך אז זאָל ארויס קומען וואָס בעסער, אז לך הפחות איך גופא זאָל דערפון הנאה האָבן. ווייל, אז איך יעדער איינציקער תורה'זאָגן, וועגן יעדן דרום וואָס איך האָב אמאָל געזאָגט, איך וועל איך תיכף איבערהאַקן די רייד פונעם קסיגור און וועל אים פרעגן אז ער זאָל מוזי זיין מיר זאָגן וועגן וועלכן דרום באשולדיקט ער מ'ז, וועט ער דאָך מוזן איבערנעמען דעם גאנצן דרום מיינעם... איך מ'הינשן: איך נישט קענען פאראורטיילן — וויידער אז ס'ע וועט דאָך גארנישט שולדיק און מ'וועט מ'ך נישט קענען פאראורטיילן — וויידער אז ס'ע וועט יאָ זיין איינע פון מיינע דרושים, פון מיינע תורה'ווערטלעך, וויל איך אז זיי זאָלן זיין אזעלכע שיינע ווערטלעך, אז וועט און וועל זיך צוהערן, ווען מ'חורט איבער מיין תורה'זאָגן, זאָל עס מיר אזוי געפּעלן, אז פון דער תנאה וועל איך אויפ'לעבן און באקומען אזא כוח, אז איך וועל שוין זיין ביכולת אויסצוהאלטן אויך דאָס גיהנום!...

אָבער, איך, מיי ווייניקייט, ווי אזוי וועל איך אויסהאלטן דאָס „גיהנום“?!

דעם אייביקן בלאנטינרן צווישן הימל און ערד איז די געשיכטע פון חסידות. ...א געשיכטע וואָס איז מיינסטנס בעל'פה (דובנאָו איז איינער פון די זעלטענע גליקלעכע איוסנאמעס), וואָס איז צונויפגעשטעלט פון קולוגע ווערטלעך, מעשיות וועגן דעם לעבן פון רביים, וועגן זייערע חסידים, פאר וועלכע ס'איז נישט פאראן קיין גרעסער גליק ווי זיך צוגע' פּינען אין דער נאָעט פון זיין רבי, צו זיין אין זיין מחיצה, אָדער לך הפחות צו דערציילן אָדער צוזיך צוצוהערן צו זיינע שיינע תורה ווערטלעך, אזוי האָט זיך אנטוויקלט דער חסיד'ישער פאָל'קלאָר: ביר'השמות צווישן מנהג'מערב, אין כמעט'סונקליקייט פון בית'המדרש, פון התל'הבות און חסיד'ישן עקסטאז, א פּאָלקלאָר וואָס איז באשולדיקט פון באשעפּענישן וואָס שטרעבן צו ליכט, צו אן ערלעך און יוסרדיק לעבן, וואָס פירט אָן אויפ'הער זיין נשמה און זיין שכל צום מקור פונעם ליכט, אזוי ווי א וויבולוס דרייט זיך אומעדלירכט נאָך דער שוין פון דער וויל, ערשט נעכטן איז אָס די פּאָליאָפּטיקע וועלט געווען פאר אונדז, בלויז עסלעכע שפאַן אָדער געשטעטע עטלעכע פּאַר מ'ס דער באו. אין יעדער קהילה איז געווען לך'הפחות אין חסיד'ישע קלויז, און אויב די האַסט אר'י ברוגמסטערס די שוועל געטען זיך געפונען אין א וועלט, אין וועלכער זקנים מיט זייער תמימות האָבן געשוועבט אין די לופט פון די אַטעט פּאַנסאָטישע פּאַרשעס, ווי אויף די ליינען פון שאַלאַ, דער גרויסער חורבן'האָט אומג'בראכט אָפּ די וועלט פון בלוש, פאר'וואנדענדיק די ענטשן אין אַלס און ריז'נדיק בלויז וועגן פון זכרון פון זיי, בלויז אויף די פּליגל פון דער לעגענדע קענען זיי צוריק ברענ'גען צווישן אונדז, דער ציינליכדיק וועגן זיי אַי דעמ'פּיציירן מ'ר זיך מיט זיי, גיבן מ'ר זיי, כּאַטש אויף אַיין מאָמענט, פון אונדזער וואַרעמ'קייט, און באקומען פון זיי אַלס אויסטויש א חלל פון זייער רייניקייט און נייטיקייט.

וועגן בעל'שטיב'ס, דער שטעפער פונעם חסי'נות, דערציילט מען אָפּ ער פלעגט ביינאכט גיין אין וואַלד, אויף אן אָרט וואָס נאָר ער האָט דערפון געוואָלט, וואו ער האָט אָנגעגונדן א פייער און געזאָגט תפילות צום רבונו של עולם, דערנאָך, ווען דער גרויסער איינציק'אַר איז נפטר געוואָרן, האָט זיין אָרט איבערגענומען דער רבי'ר בער, דער מעזריטשער מגיד, ווען די עדה איז געווען אין סכנה איז ער אויך געגאנגען אין וואַלד, אויפן געבליק אָרט ווי זיין פּאַר גייער, ווי יעדער העלט אויך ער אָנגענוגן א פייער, אָבער די תפילה האָט ער שוין נישט גע'זאָגט, עס איז פאריבער נאָך אַיין דור און נאָך איינער, די פּראָטיסטע פּיגור און דער חסי'דישער וועלט איז דאָס מאָל געווען ר' משה לייב סאַטמאַרער, און — די געלענדע דערציילט — ווען דער צדיק האָט געוואָלט דערווייטערן די סכנות וואָס האָבן געדראַעט די קהילה, איז ער אין מיטן דער נאכט אונטערגעגאנגען אין וואַלד, אויפן אָרט אויך וועלכן ס'זענען געקומען אמאָל זיינע פּאַרטינער, אָבער ער האָט שוין נישט גע'קענט נישט אָנצינדן קיין פייער און נישט צו זאָגן די תפילה. ער האָט געוואוסט בלויז דען אָרט — און דאָס איז שוין געווען גענוג צו פּעטלן רחמים, און ס'זענען אונטען עטלעכע דורות, און בראש פון די חסידים האָט זיך געזאָגט גענוי נען דער רוחניער רבי, איך צייט פון א סכנה, האָט ער זיך נוהג געווען זיך צוריקצוציען אין זיין חדר'מיוחד, זיך נעצן אויף זיין שטול, מיטן קאַפּ אין די הענט, פלעגט ער זאָגן: „רבונו של עולם! מיר ווייסט שוין נישט וואו די אָרט געפינט זיך אין וואַלד... מיר ווייסט שוין נישט וויאזוי אָנצוצינדן דאָס פייער און אויך נישט די תפילה... דאָס איינציק וואָס מ'ר קענען אַי מ'ח, איז צו דערציילן, צו דערציילן וועגן אונדזערע הייליקע פּאַרטינער און וועגן זייער מוסטער'האפ'טיק לעבן, בלויז אזוי פיל קענטן מ'ר, דער פאר, הייליקער באשעפּער, דארפסטו זיך באג'ניגן, נאָך מ'ס אזוי פּיל... און, עניינע די לע'גענדע, גאָט האָט אָנגענומען מיטן גוטוועלעגטן אויך אָס די תפילה, ווייל קיין וואָס וועלל גאָט נישט פּאַרלאָנגען! פּונן זיינע קינדער מער ווי זיי זענען ביכולת.

לאָמיר וועלע דערציילן וועגן די וואָס זענען גע'ווען פאר אונדז, וועגן זייער באשיידענער עק'זיסטענץ און פלעגן זייערע געוואונטן חלומה, וועגן זייער פּיליטן זייערע וואָס גענגט שרעק'לעך אָפּגורט פון האַס און אוממענטשלעכקייט, וועלכער האָט זיי איינגעשולונען אין די יאָרן פון דער מלחמה, לאָמיר דערציילן, כדי לך'ל הפחות אויך דעם אָרפּ זאָלן זיי אָנצו'ן נישט פארשויןדן, כדי זיי ווידערצוברענגען פון צייט צו צייט צווישן אונדז, דאָס עס מיט'ס מיר גרויס דר'אָרפּ און פּיל טאַלאַנט אלי וויזעל, איינער פון די זייער וויי'ניקע וואָס האָבן זיך אומגעקערט פון טויט'ר וועג.

כתב-עת

של היהדות הדתית הרומנית

★ ב"ה ט"ז חשוון תשל"ה, בקרשט מספר 332 דרשבעון ★

דברי תורה

מאת חכמי רומניה וגאוגיה ז"ל

ליקט ועיבר הרב יצחק מאיר מארילום

לפרשת וירא

ואת האנשים אשר פתח בית הכרם בסגוריהם... וילאו לי-מאז את הפתח" (י"ט—א). יש להעמיט כוונה במקרא. הוץ מפירוט המלילי רמו מוסרי, כי שרועה לשבו. עליו השם על לבו סיבת החטא. כי הו"ל ה"בוא ולשם קידושין אמרה" ו' אמנותו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך. למחר אומר לו עשה כך. ועל דבר זה עובד. הרי כי כל חטא קשור באיזה מקור קל שממנו הוא בא לחמור. שמרמו וכתבו. והאנשים הכן בסגוריהם... וילאו למצא ה"פחה" כלומר, כל כל היו עיני שלמם חשד. על וילאו למצוא פתח החטא. על כן נמנו מלע"ש שות חטובה.

יוסף הכהן שברץ, מ"מ בארדאיא

"יקח גם מעט מים ורחצו רגליכם" (ד—ד). רש"י פ"ר: "כסבור שהם... מששתחיים לאבק רגליהם". יש להגלות בדברי רש"י אלו, שהם לכאורה

מן הספרות התורנית ברומניה עד סוף המאה הי"ט

לושה חילוקי המבט והם הספרדים, פולנים, לטוונים ויבואר המבט הברורה האמינית מימות משה בעוד היו ישראל כולן בקיום אחד, ויכתיבו "השנים" בשערי, ט"ז — י"ז משתדל המחבר להוכיח שכל מערכות האל"ף בית של העמים: הלאטיני, הכנדי, ארמי, אשורי, מצרי, הנינו ועוד, מיוסדים על לשון הקודש אלא שנתבששו במש"ט שמונת עד שאין ניכר מה צבתם. בשערים ג"ז נדונה באלה הלשונות באסקלונית כפי שחלחל ויבואר שיש ג"רן באר"י חיות. הכתב הוא הנפש והקול הוא הרוח והשקוב ומספר האר"יות היא שמתין. החלק השני אצור היה לכלול הקירות בש"ט ניות "בעומק הלשון הסתעפות השרשים עד מזה על פי יסוד דויהם... הבחנת הבדל שמות הנדרשים" אך הוא נשאר בכ"ח תוהים.

באורו הם הוציא לאור "ספר מלון אורחים. מאמרים נכבדים אשר דרשתי בקהל רב דברי מוסר בדרכי מדות החסד והצדקה הנובעים מש"ט בבלי ופוסקים ווהור"מדרש"ם (דרוה"ו) דרשתי אלו רקע היסטורי מקומי. בימים א" שבט תרמ"ג (1883) נוסדה בפלטיש, מן הסתם בי"ז זמתי הרב, הברכה להכנסת האר"ים. תקנותיה של אר"ה וכן רשימת מסידיה והבריה (כ"כ 120 איש) ניתנות בראש השנה. הוא כולל אפוא חמש חסות (תרמ"ג—1883) (1888) בהתועדות אנשי הבריה לסעודת דתם השנתית כחדש שנט.

אי בנותן אי גידולן ולבסוף פ" סיים שפצא במדרש שאר"י בעצ" מו"ח חל"י מסע וה"י נושא כליו של גלית ובא"ד נענש דוד ע"ז שהשיאו לבת שבע כו" דלא כמסקנת הש"ס דילן. וראיתי בשו"ת השב"ץ ח"ג ענין צ"ו שכי' דאורי' וצלק לב נתבאר ורז"ל יפה אם הם גרים או ישראלים וביתא הישמעאל"י פ"י ב"ש הערל ע"ז שה"י ישראלי והמפרשים פ"י בכלם שהיו ישראליים אבל לא נתבאר להם מאיזה שבת היו.

ג

ועוד בה לשו"י שם ב"י קידושין ח' התקדשי' לי בככר נתנו לעני' אינה מקודשת, אפי' עני הסמך לה, מיט אמרה ל"י כי היכי דמתחייבא ב"י אנא הכי מחייבת ב"י את. וע"ז כ"י כ"ת הידוד ההוא גברא קסבר דמדעתיק במצות קידושין ספור מצות זדקה, וזאת אומרת כי כ"י כוונה כלל לשם קידושין ומכליל לו ליתן לא אח"כ אחר שנתקדשה לו או לא הוא אינו עוסק במצוה, ובפרט דבג בשעת קידושין ויכול לתת חטא לעני באותו השיטות דכשיכול לקיים שתי המצות כאחד לא אמרינן דעוסק במצוה פטור מצוה אחרת, כ"י היכי כו" ולא אמר סתם דכי היכי דהיא מ' חייבת גם הוא חייב בצדקה, ומסיים כתיב דו"א דיי"ל דמפני שהעדים אינם יודעים למה נתי-כוונה הו"ל מקדשש בלי עדים ווי"ע ע"ל.

יסלח לי כתיב אם אומר ש"י דבריו אין להם שור ע"פ האמת וההגיון. דנחזי אנן דיעקר ה'

מן הספרות התורנית ברומניה עד סוף המאה הי"ט

בעיר פאלטיש יש בסוף ה"מאה הי"ט התחילת המאה הע"ב רים ר' יהושע פאלק זצ"ל יוסף חולסון. הוא נולד בשנת תקצ"ה (1835) בעיר מור גיבס. רבנותו הראשונה הייתה בעיר אוקנא הסמוכה, בה שמש כחמש שנים בלבד, תרל"ה — תרל"ח (1875—1878). ספרו הראשון, "ספר נהר דאר"י וכו'... כולל דינים כל דיני ועניני תלמוד תורה" (למברג) תרל"ד (1874), כולל שבעה "מאמרות" שכל אחד מהם עומד בנושא עיקרי בענין ל"י מופת התורה, כל פרק מסתמך לפרקי-משנה, למשל ה"מאמר" הראשון בשמו "אור יקרות" דן ב"יקר כבוד התורה ושבת עסק התורה" ה"מאמר" הש"ל ענינו, ביאור מצות עשה ליש לימוד התורה" ה"מאמר" ההמישי מוכיח ש"מצוה ללמד בנל תורה וללמד בנל תורה וללמד לתלמידים וצונו להור" שוב מלמד גינוקות. הלכה מלוטט כמובן מן המקורות הלמודיים והפרדסיים. המחבר אינו שוכח להודות בפחת הספר ל"יובשי עיר אוקנא אשר מש" כוני בעניותה אחיה מקומם התנחיל להיות לתן לרב מו"ר רה"י. אך אשכח לנצח חסדם וטובכם עלי". אין זאת אלא ש"י ירושע פאלק ישב באוקנא במ' גוזה מוקף קשת אהבה והערצה מאת בני קהלתו.

בשנת תרל"ה (1875) עננה לבקשת פרנסי קהילת פאלטישן וקבל עול רבנותם על עצמו. בשנים אלה הקדיש שתי ח"ו ברות לשיבת הקדיש רבי יהודה להגנת זכויות היהודים ברומ"ניה: אניה בלב. כ"י קיימים וה' גת והי על מות השר יצחק

תשובה ל"ח

בעיה י"מ"א והצלתה בכל מעשה ידיו לפי (תרצ"א) פאלטישן.

הרב הגאון החריב בחדיית גזע הרמזים מוה"ר א' לנדא אבדיק ידועת ש"ס.

הד"ר חמשה דברים משיבים את הלימוד שערך אלי באמירה נעימה כתיבה הייתה הגיעני ואם אמנם ראשי על עמי כי סבבני נכמים הני כלבין דהצופין השי"י יעורר ונחת ידיו עליו כלב לשוננו עניו מפני כבוד תורתו לעשות הנוצחצחצח למחר תשובתי אבל רק בקצרות אומר כי לא אוכל לעט ליקח מועד לסלולא טבא דב"י תהי' נמשא כי אין בידו בשלמות הרשעים ולא מיסורי הצדיקים, וצ"ל לא עלה בידו להשיגם יתנו לו שלוחה שאף בנפס שהי' לו שלוחה זה לא ה"י סביכהם רק ע"י יראי ה' וחובשי שמו ובספן שישי לה' יסוריהם ולא אינו מפני החשובים רק ע"י הרשעים וממילא אף שמו המנוחה אינה מנוחה שלימה ספור הרשעים שכל מחשבותם רק על כס היום נגד הת"י (כמסמחים) י"ע עורר ה' ש"י יתפרדו כל ג'י ובוהו ותרם כראם ג'י כי פיורו כו"י (בסנתהדרין) ע"י) ונכח למנוחה שלימה אשר הקב"ה רוצה בה אכ"ר.

א

הקשה שבבת ק"ה: כי אהא רב דימי אמר מעולם לא טבע גברא כנסא דסדום כו' למאי ג"פ ע"ש לענין רפואה בשבת. והקשה כתיב אסאי אי קאמרו דמי לענין דלא שרינא אשתי לנישא משום דודאי לא טבע. פטוט דלא קשין מירי דרוקא בגופל בים וזין יודע אם מה או ה"י יוצא מצד אחר יש השם לתלמי אית אשתו אבל בימה של סדום אינו כלל במציאות שיעטב לתוך הים וממילא אין שום ספק לל"א אם ה"י א"מ מת ואין כאן מה ללמדנו.

ובגוונא אהנינא יש ליישב תמיהה בפשיטות דסוגיית ה"י גמרא ס"ס היא בדברי הגונגים והלכות שבת, ובר"י רבינו ה"י נגאל דנכתיב כאן בהר דאמרינן שם דהוכיזה עשה במי מלוח עזין הלכות שבת כולם מלוחו עזין עפ"י חן ממתת רובו הכל ע"ש וא"כ ברור דמה שנוכר דבר זה כאן הוא משום שיש ג"מ ל"י הלכות שבת, דאם כל עיקר ה"י מיט"א הוא גונגית רב ילק"ה י"ן א"א לעלמא הו"ל להביא תמימא בסוף יבמות. וזה ברור.

ב

הקשה בקידושין ע"י הדרי לות של בית דוד היו יכותם וכות אבותם מסייעות ומקשה גמ"י ותיאכא אורי' החחי' מאי לאו דאי' מחת, וכתב ע"ז כתיב דא"י לא חטא דוד כלל לאו נכרי אינו בתורת קידושין ואין קושית הגמ' כהנה"י ב"ת י"ז פ"ט א"א אסורה לבת שבע עתה"י. הא ג"מ לא קשה מירי דשם מקשה הגמ' והא א"כ צלק עמשה כו' ופרשי"א דאחי מקומן ונתנינן כו' ואח"כ מקשה בגמ' והא איכא אורי' התיי' ומכונן דבם כאן הכוונה היא שנתנינן כהר וממילא נשא את בת שבע בחי"י כדו"י, ור' בעב"ל כן דא"ל"י לא היתה בת שבע בנפשי לן וז"ל.

וע"י גמ"י שם בקידושין ש"לפאלק בזה איך הותרה בת שבע לאורי' והא כתיב לא תתחנן ע"ש